

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anita Jelen

**Organiziranje humanitarne pomoči
ob naravni nesreči v Republiki Sloveniji**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anita Jelen

Mentor: red. prof. dr. Marjan Malešič

**Organiziranje humanitarne pomoči
ob naravni nesreči v Republiki Sloveniji**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

Organiziranje humanitarne pomoči ob naravni nesreči v Republiki Sloveniji

Diplomska naloga pojasni pojma humanitarnost in solidarnost ter njuno povezanost, kar nam pomaga razumeti nudenje humanitarne pomoči in njen obstoj. Naloga obravnava možnosti nudenja humanitarne pomoči ob naravnih nesrečah, ko so ljudje najbolj ranljivi, mogoče na trenutke celo izgubljeni in odvisni od javnih institucij, pomoči sosedov, sokrajanov, državljanov in humanitarnih organizacij. Humanitarna pomoč in njeni mehanizmi so prikazani skozi sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, kjer pomembno vlogo odigra reševalna pomoč, ki se vseskozi prepleta s humanitarno. Humanitarna pomoč je prikazana tako na državni, kot na mednarodni ravni. Podrobneje sta v nalogi predstavljeni nevladni humanitarni organizaciji Karitas in Rdeči Križ, ter njuno ukrepanje ob naravnih nesrečah. Sledi empirični del, v katerem so obravnavane poplave in poplavna ogroženost Slovenije, kjer ugotovimo, da država mogoče premalo pozornosti namenja zaščiti pred vodnimi ujмами in podobnimi naravnimi nesrečami. Načrti glede tega se spreminjajo, saj moramo v prihodnosti upoštevati marsikateri evropski predpis. Poleg ukrepanja ob poplavah je v nalogi predstavljeno tudi zagotavljanje materialne in humanitarne pomoči ob poplavah. Navedena teorija je preverjena na praktičnem primeru, ko so vodne ujme pustošile po Sloveniji v novembru 2012. V nalogi so predstavljeni konkretni ukrepi javnih služb, nevladnih humanitarnih organizacij in sokrajanov, ter končna analiza na območju Podravja.

Ključne besede: humanitarnost, solidarnost, humanitarna pomoč, naravne nesreče, poplave.

Organizing humanitarian assistance during natural disasters in the Republic of Slovenia

Present thesis explains the concept of humanitarianism and solidarity, and their relationship, which helps us understand the provision of humanitarian assistance as well as its existence. Thesis discusses the possibility of providing humanitarian assistance during natural disasters when people are most vulnerable, can at times even feel lost and dependent solely on public organizations or their neighbors and community help, fellow citizens and humanitarian organizations. Humanitarian aid and its mechanisms are shown through a system of protection against natural and other disasters, where the important role is played by rescue aid, which is always intertwined with humanitarian. Humanitarian aid is shown both nationally and internationally. Thesis gives a detailed presentation of non-governmental humanitarian organization Caritas and the Red Cross, and studies their response to natural disasters. The practical part of the thesis addresses flooding and flood risk in Slovenia, where we see possible State's insufficient attention to protection against water disasters and similar natural disasters. Plans regarding this are changing as we have to take in consideration the many European regulations in future. In addition to responding to floods in this thesis is also presented provision of material and humanitarian aid during floods. Cited theory is tested on a real case, when floods devastated Slovenia in November 2012. The thesis presents concrete measures of public services, non-governmental humanitarian organizations and community service thus giving the final analysis for the Podravje region.

Keywords: humanitarian, solidarity, humanitarian aid, natural disasters, floods.

KAZALO

KAZALO	4
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	7
1 UVOD	9
2 METODOLOGIJA	11
2.1 PREDMET PREUČEVANJA	11
2.2 CILJI	11
2.3 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	11
2.4 METODE	12
3 TEMELJNA POJMA HUMANITARNE DEJAVNOSTI	13
3.1 SOLIDARNOST	13
3.1.1 Mehanska in organska solidarnost	13
3.1.2 Družbena in osebna solidarnost	13
3.1.3 Medgeneracijska solidarnost	15
3.2 HUMANITARNOST	16
3.2.1 Humanitarnost skozi sociološke teorije	17
3.2.2 Prostovoljstvo	19
3.3 RAZMERJE MED SOLIDARNOSTJO IN HUMANITARNOSTJO	19
4 HUMANITARNA DEJAVNOST DRŽAVE OB NARAVNIH NESREČAH	21
4.1 HUMANITARNA POMOČ V SISTEMU VARSTVA PRED NARAVNIMI IN DRUGIMI NESREČAMI	21
4.2 REŠEVALNA POMOČ	24
4.2.1 Reševalna pomoč in ukrepanje ob naravnih nesrečah v Sloveniji	24
4.2.2 Mednarodna reševalna in humanitarna pomoč	25
4.2.3 Sistem Organizacije združenih narodov (OZN) za pomoč ob nesrečah	28
4.2.4 Generalni direktorat za humanitarno pomoč in civilno zaščito (GD ECHO) v EU	29
4.2.5 Evropski parlament	30

4.2.6 NATO	30
4.3 PSIHOSOCIALNA POMOČ KOT DEL HUMANITARNE POMOČI	31
5 HUMANITARNA POMOČ NEVLADNIH ORGANIZACIJ V SLOVENIJI.....	35
5.1 KARITAS	35
5.1.1 Humanitarna pomoč Karitasa ob naravnih nesrečah	36
5.2 RDEČI KRIŽ	37
5.2.1 Ukrepanje v primeru naravnih nesreč	38
6 HUMANITARNA POMOČ SLOVENIJE NA MEDNARODNEM NIVOJU	40
7 POPLAVE	43
7.1 ZAGOTAVLJANJE MATERIALNE IN HUMANITARNE POMOČI OB POPLAVAH	44
7.2 VLOGA MEDIJEV OB POPLAVAH	45
8 POPLAVE V NOVEMBRU 2012	47
8.1 UKREPANJE V POPLAVAH	47
8.1.1 Ministrstvo za obrambo	50
8.1.2 Ministrstvo za notranje zadeve	51
8.1.3 Ministrstvo za infrastrukturo in prostor	52
8.1.4 Ministrstvo za kmetijstvo in okolje.....	52
8.1.5 Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo (MGRT).....	52
8.2 HUMANITARNA POMOČ DRŽAVE.....	53
8.3 SOLIDARNOSTNI SKLAD	54
8.4 UKREPI NVO IN HUMANITARNA POMOČ	55
8.4.1 Karitas	55
8.4.2 Rdeči križ	57
8.5 PRISPEVEK MEDIJEV K SPODBUJANJU SOLIDARNOSTI IN HUMANITARNOSTI	58
8.6 KONČNE UGOTOVITVE IN ANALIZA DELA IN REŠEVANJA	59

8.6.1 Analiza na območju Podravja	59
9 ZAKLJUČEK.....	63
10 LITERATURA.....	65
PRILOGI.....	70
Priloga A: Vprašalnik za Škofijsko Karitas Maribor.....	70
Priloga B: Vprašalnik za oškodovanko poplav go. Branko Popovici.....	71

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

ARSO	Agencija Republike Slovenije za okolje
CORS	Center za obveščanje Republike Slovenije
CZ	Civilna zaščita
EADRCC	Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Center (Evroatlantski center za koordinacijo pomoči v primeru nesreč)
EADRU	Euro-Atlantic Disaster Response Unit
ECHO	European Commission Humanitarian Aid Department (Oddelek Evropske komisije za humanitarno pomoč)
ESB	Emergency Service Branch (Odsek za pomoč ob nesrečah in izrednih dogodkih)
EU	European Union (Evropska unija)
HAC	Humanitarian Aid Commission (Komisija za humanitarno pomoč)
IFRC	International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (Mednarodna federacija Rdečega križa in Rdečega polmeseča)
INSARAG	International Search and Rescue Advisory Group (Mednarodna svetovalna skupina za reševanje in iskanja preživelih v urbanem okolju)
MGRT	Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
MKRC	Mednarodni komite Rdečega križa
MORK	Mednarodni odbor Rdečega križa
MZZ	Ministrstvo za zunanje zadeve
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Organizacija Severnoatlantske pogodbe)
NVO	Nevladna organizacija

OSOCC	On Site Operations Coordination Center (Center za usklajevanje dejavnost na območju nesreče)
OKC	Operativno komunikacijski center
OZN	Organizacija združenih narodov
PGD	Prostovoljno gasilsko društvo
ReCO	Regijski center za obveščanje
ReMRS15	Resolucija o mednarodnem razvojnem sodelovanju Republike Slovenije za obdobje do leta 2015
RKS	Rdeči križ Slovenije
UNDAC	The United Nations Disaster Assessment and Coordination team (Skupina za oceno posledic nesreč in usklajevanje pomoči)
UNDP	United Nations Development Programme (Program Združenih narodov za razvoj)
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (Visoki komisariat za begunce pri Združenih narodih)
UNICEF	The United Nations Children's Fund (Sklad Združenih narodov za otroke)
URSZR	Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje
WFP	World Food Programme (Svetovni program prehrane)
ZVNDN	Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami

1 UVOD

Splošna gospodarska kriza, brezposelnost in vsesplošno varčevanje države ter s tem povezana nova zakonodaja na področju socialnih prejemkov, so mnoge ljudi pahnili na sam rob preživetja. Ljudje se vse bolj obračajo na dobrotelne organizacije, ki jim po svojih močeh delijo osnovna živila in higienske pripomočke, rabljeno obleko, obutev, rabljene kuhinjske aparate, posteljnino ter pomoč pri plačilu nujnih stroškov. V humanitarnih organizacijah se zavedajo, da samo ugotavljanje teh žalostnih dejstev in opozarjanje nanje, ne bo kaj bistveno spremenilo situacije, zato so preko medijev ali z letaki, ki so prihajali na dom sprožili ali pa ljudi samo opomnili na akcijo zbiranja sredstev iz dohodnine. Zakonodaja vsem zavezancem dohodnine omogoča, da pol odstotka dohodnine namenijo različnim upravičencem do takšnih donacij. Ali bom med tistimi, ki ta majhen delež prispeva za dober namen ali se bom še naprej sprenevedala, da se to mene ne tiče, sploh ni bila težka odločitev.

Posebno pozornost v diplomski bom namenila humanitarni pomoči ob naravnih nesrečah. Glede na to, da je človek na naravo pozabil, ne smemo biti preveč presenečeni, če nam narava ne vrača tega, kar bi si želeli. Zaradi podnebnih sprememb smo priča večjim naravnim nesrečam, kot so poplave, viharji, deževje, suša, ki pa se zaradi neugodnih razmer, revščine in družbene nestabilnosti sprevržejo v humanitarne krize. S številom naravnih nesreč narašča tudi število organizacij in ostalih akterjev, ki blažijo nastale stiske takoj po nesreči in pri kasnejši obnovi ter vračanju v stanje pred nesrečo. Takoj po nesreči se v reševanje vključi država z njenimi strukturami, mehanizmi in nevladnimi organizacijami. V primeru, da je naravna nesreča obsežnejša, država zaprosi za pomoč mednarodne organizacije, specializirane organizacije združenih narodov, države EU in njihove nevladne organizacije. Izrazita je tudi pomoč gospodarske veje pomoči raznih podjetij in predvsem medijev. Slovenijo zaradi njene geografske lege ogrožajo številne naravne nesreče. Davek, ki ga vsako leto poberejo neurja, vodne ujme, žled, zemeljski plazovi in druge naravne nesreče, v povprečju presega dva odstotka bruto domačega proizvoda. Nevarnosti naravnih in drugih nesreč so prebivalce in oblasti prisilile k organiziranju varstva pred njimi in prve pomoči. Celotna pripravljenost na nesreče na lokalni in državni ravni se gradi na podlagi analiz tveganj in groženj varnosti.

Če izpostavimo poplave, te v Sloveniji ogrožajo več kot 300 000 hektarjev ali 14,8 odstotkov ozemlja celotne države. Ogrožene so predvsem doline ob hudourniških rekah in potokih. Na območju običajnih poplav prebiva 132 000 ali 7 odstotkov vseh prebivalcev, na območju

katastrofalnih poplav pa približno 480 000 ali 24 odstotkov vseh prebivalcev, ki imajo na ogroženem območju tudi svoja zemljišča in drugo premoženje (Ušeničnik 1998, 4).

2 METODOLOGIJA

2.1 PREDMET PREUČEVANJA

Predmet preučevanja v diplomski nalogi je nudenje humanitarne pomoči ob naravnih nesrečah.

V prvem delu naloge bom opredelila teorijo humanitarnosti in solidarnosti. Sledi pregled zmogljivosti humanitarne pomoči z nacionalnega, nato še z mednarodnega vidika. Humanitarno pomoč ob naravnih nesrečah bom umestila v sistem zaščite in reševanja, kjer sredstva pomoči izvirajo iz reševalne pomoči. Sledi analiza humanitarne dejavnosti dobrotelčnih organizacij Slovenske Karitas in Rdečega križa ob naravnih nesrečah. V drugem delu diplomske naloge bom preučevala humanitarno in reševalno dejavnost države in nevladnih organizacij Slovenske Karitas in Rdečega križa v poplavah, ki so Slovenijo prizadele med 4. in 7. novembrom 2012.

2.2 CILJI

Cilj diplomske naloge je predstaviti organiziranje humanitarne pomoči ob naravnih nesrečah, podrobneje v poplavah in ugotoviti s kakšnimi humanitarnimi ukrepi in sredstvi v takih primerih delujejo vladni in nevladni akterji.

2.3 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

1. Kakšno je razmerje med humanitarnostjo in solidarnostjo? Zanima me kakšna sta koncepta, kje se razlikujeta in kje se povezujeta.
2. Kakšna je humanitarna zmogljivost Slovenije ob naravnih nesrečah in kakšne so njene dejavnosti, ki jih takrat opravlja? Analizirala bom, kje v sistemu zaščite in reševanja je umeščena humanitarna pomoč. Humanitarno pomoč ob naravnih nesrečah bom opredelila iz nacionalnega in mednarodnega vidika. Prav tako bom analizirala, kakšna je humanitarna dejavnost dobrotelčnih organizacij Slovenske Karitas in Rdečega križa ob naravnih nesrečah.
3. Na kakšen način se je izražala humanitarna pomoč ob poplavah v Sloveniji med 4. in 7. novembrom 2012? Zanimajo me ukrepi državnih in drugih akterjev ter morebitna mednarodna pomoč.

2.4 METODE

Metode raziskovanja, ki sem jih uporabila v diplomski nalogi so interpretacija in analiza primarnih in sekundarnih virov pri zbiranju informacij iz raznih strokovnih člankov, zakonov, dokumentov in spletnih strani na internetu. Za analizo humanitarne pomoči na mednarodnem nivoju sem uporabila analizo strokovnih člankov in internetne članke. Uporabila sem tudi nestrukturiran intervju, ki mi je omogočil, da sem se s tematiko le obširno seznanila, ter izvedela nekaj o težavah, s katerimi se lahko soočamo pri nujenju humanitarne pomoči. Za boljše razumevanje osebnega vtisa prizadetih v poplavih novembra 2012 sem uporabila strukturiran intervju, ki je bil opravljen po elektronski pošti. Prav tako sem po elektronski pošti prejela odgovore o dejavnostih Škofijske Karitas Maribor na vprašalnik, ki je bil sestavljen za humanitarno organizacijo. Na vprašalnik, ki je bil po predhodnem dogovoru poslan preko elektronske pošte na Rdeči križ, pa odgovorov nisem prejela.

3 TEMELJNA POJMA HUMANITARNE DEJAVNOSTI

Skozi diplomsko nalogo bom skušala opredeliti humanitarno dejavnost in drugo nujno pomoč ob naravni nesreči, predvsem skozi dva vidika, kot sta solidarnost in humanitarnost.

3.1 SOLIDARNOST

V slovarju slovenskega knjižnega jezika bi solidarnost opredelili kot podpiranje, odobravanje ravnanja, mnenja koga. Kot pripravljenost za medsebojno pomoč in sodelovanje. Lahko tudi kot zavest skupnosti, medsebojne povezanosti posameznikov, zlasti v družbenem življenju. V tem primeru je solidarnost lahko delavska, razredna, sosedska (SSKJ 1994).

3.1.1 Mehanska in organska solidarnost

O delitvi solidarnosti na mehansko in organsko je govoril Emile Durkheim¹. Mehanska je tista, kjer so posamezniki zaradi delitve dela odvisni drug od drugega. Povezanost vidi s podeželjem, kjer so odnosi bolj pristni, iz oči v oči. Delitev dela je enostavna z raznovrstnimi vlogami, mesto v družbi pa je jasno določeno in sprejeto. Identiteta je skupinska. Za organsko solidarnost meni, da je to solidarnost v primitivni družbi pri kateri so posamezniki zaradi skupnega dela navezani drug na drugega. Povezana je z urbanim življenjem in anonimnimi odnosi. Za delitev dela je značilna kompleksnost in specializacija. Mesto v družbi je gibljivo, identiteta pa samosvoja. Do sprememb na področju solidarnosti prihaja zaradi zgoščanja mest in ne zaradi industrializacije. Urbanizacija poveča možnost stika med ljudmi, vendar so ti stiki bolj površni. Ironija je, da ravno zaradi specializacije dela prihaja do odvisnosti med ljudmi (Lawson in drugi 2004, 15).

3.1.2 Družbena in osebna solidarnost

Nekateri govorijo o dveh osnovnih oblikah solidarnosti. Na eni strani družbena ali državna solidarnost, na drugi pa osebna. Družbena solidarnost je zapovedana s strani države, kadar državljani prispevamo državi dajatve in davke ter solidarnostna sredstva in jih nato država razdeli tistim, ki so take pomoči potrebni. Na podlagi tega jo lahko imenujemo tudi razdelilna solidarnost. Od države pričakujemo, da bo čim bolj primerno zbrala socialne transferje in nato le te pravično razdelila med prebivalce, ki so je potrebni. S tem ljudje pričakujejo in zahtevajo, da država poskrbi za revne, upokojence, bolne in da je predvsem socialna država.

¹ Emile Durkheim je bil francoski sociolog, ki je razvijal znanost o družbenih dejstvih in je ustanovitelj sodobne sociologije.

Pri drugi obliki solidarnosti, torej delilni, pa gre za solidarnost človeka po lastni presoji. Del tega, kar ima, pa naj bo to denar ali druga oblika pomoči, deli z drugimi. Delilna solidarnost govori o čutu posameznika za solidarnost, ki se je v družinskem krogu učijo in jo prakticirajo že otroci v prvih letih življenja. Osebna, spontana oblika solidarnosti rešuje pri sočloveku razne oblike pomanjkanja oziroma revščine. Saj, če bi se vsak človek odpovedal kaki svoji dobrini, kmalu revščine ne bi bilo. Načinov za reševanje problemov vseh vrst revščine je toliko, kolikor je ljudi, pa naj si bo gnotne, telesne, duševne, socialne ali duhovne revščine. Revščina je tudi pomanjkanje življenjsko nujnih nematerialnih dobrin, osnovnih človekovih potreb, kar potrebuje človek za človeka vredno življenje. Gre torej za fizične, telesne, materialne potrebe, ki so nujno potrebne za življenje, kot so zdravje, hrana, obleke in streha nad glavo. Temeljnega pomena pa so tudi psihične, čustvene in socialne potrebe, ki jih človek čuti kot breme, krivico, stres, strah, sovraštvo ali stisko. Temu sledi tudi družbena izključenost (Potočnik 2011, 47–49).

Družbeno solidarnost lahko opišemo tudi na sodobnih in vsakdanjih primerih, ki smo jim priča že nekaj časa. Glede na družbeno, gospodarsko in še kakšno stanje v državi, novinar Jože Vogrinc v Mladini izpostavlja sindikate kot edine vredne zastopnike družbene solidarnosti. Na vso moč se borijo s tranzicijskimi kapitalisti za izboljšanje delovnih pogojev kot so krajši delovni čas ter pokojninsko, zdravstveno in socialno zavarovanje. Vse te dolge boje in stavke sindikatov in delavcev vsi ti prenašajo in sprejemajo zaradi solidarnosti do sodelavcev v isti ali drugi tovarni ali celo drugi panogi. Solidarni smo, ko nobenega ne pustimo na cedilu, temveč mu pomagamo, da še naprej z nami deli vse dobro, ki smo ga deležni v skupnosti. Tako rešujemo njegov ekonomski položaj in s tem njegovo človeško dostojanstvo. Če smo sami, tega ne zmoremo. Tako lahko rečemo, da se je razumevanje solidarnosti s časom obogatilo, ker se borimo ne le vsakdo za celoto, ampak vsakdo in vsi skupaj za kogarkoli izmed nas. Zelo pomembno je, da se solidarnosti zavedamo vsi vpleteni in jo tudi čutimo. Temeljna vrednota družbe v krizi je solidarnost. V kolikor se bomo čedalje bolj sprijaznili z naraščanjem neenakosti, brezposelnosti, revščine in nasilja nad šibkejšimi, toliko bolj se bomo vdajali v razpadanje družbe in v razmah družbenih bojev, ki so brez prihodnosti. Politika sprejema ukrepe, ki povečujejo neenakost in delijo delavce v zasebnem in javnem sektorju. Z ukrepi gremo korak nazaj, kršijo in odvzemajo se temeljne človekove pravice, ki so bile že enkrat v zgodovini pridobljene. Pri tem nas avtor članka tudi opozori, da se termin solidarnosti zlorablja. V svojih govorih ga uporabljajo ljudje, ki so na nasprotni

strani solidarnosti, saj ti kapitalisti niso solidarni z delavci, ampak s svojim kapitalom (Vogrinc 2012).

Še pomembneje je, da začnemo graditi družbeno solidarnost na temeljih, ki ustrezajo zdajšnji in prihodnji družbi Brezposelni, nezaposleni, brezdomci in ljudje iz še kakšne kategorije najbolj izpostavljenih žrtev kapitalistične konkurence so v položaju, ko se praktično ne morejo zagovarjati sami. Deležni so kvečjemu miloščine, ne pa tudi solidarnosti, saj so izključeni iz solidarnostnih mrež. Ker so izključeni, ne morejo biti solidarni niti med seboj, kaj šele z drugimi, drugi pa nismo organizirani tako, da bi lahko bili učinkovito solidarni z njimi. Biti solidarni z njimi pa pomeni, omogočiti jim, da so koristni družbi, in jim s tem vrniti človeško dostojanstvo. Tradicionalni sindikati niso le bolj ali manj edini glasni zastopnik družbene solidarnosti; so žal tudi ovira za sodobnejše oblike solidarnosti, ki bi zajele vse prizadete, in to na ustrezen način. Družbena solidarnost je nujna, takojšnja organizacijska naloga razvojno naravnanih družbenih sil v Sloveniji (Vogrinc 2012).

3.1.3 Medgeneracijska solidarnost

Novi kulturni in družbeni vzorci nam med drugim prinašajo tudi demografske spremembe, kot je staranje prebivalstva, zato lahko govorimo o še enem vidiku solidarnosti in to je medgeneracijska solidarnost. Spremenjena dinamika družinskih vezi v sodobni družbi vpliva na način življenja. Družina je temeljni dejavnik pri oblikovanju identitete posameznika iz česar se razvijejo sposobnosti za druge oblike družbenosti (Hlebec in drugi 2012, 5–7).

Valentina Hlebec in ostali avtorji navajajo (2012, 5–7): »Medgeneracijsko sodelovanje v družini je bilo v preteklosti temeljni način zagotavljanja vzajemne pomoči med generacijami in je temelj medgeneracijske solidarnosti. Danes je medgeneracijska solidarnost del javnega sistema blaginje (pokojninsko in zdravstveno zavarovanje).«

Svojega pomena in obsega pa solidarnost v privatni sferi ni izgubila. Z medgeneracijsko izmenjavo dobrin in virov med različnimi generacijami v družini se dopolnjuje in ohranja ravnovesje med finančno stabilnostjo in načeli socialne pravičnosti v javni sferi. Gre za izmenjavo dobrin kot so čas za druženje, skrb za obolele člane družine, finančna pomoč, skrb za vnuke, medgeneracijsko učenje, ipd. Čeprav se število članov v družini manjša, medgeneracijska solidarnost ni omejena le na ožjo družino, prav tako pa ne samo na dve

generaciji, kljub daljšanju življenjske dobe. Spoznavanje in spreminjanje vlog in norm iz drugega zgodovinskega časa in prostora različnih generacij lahko pripišemo medgeneracijskemu učenju in izobraževanju. Omeniti je potrebno tudi medgeneracijsko solidarnost v skupnosti, ki jo tvorijo sosede, ko starejši nimajo drugih družinskih ali formalnih virov pomoči. Medgeneracijska solidarnost je torej socialna povezanost med generacijami. »Nanaša se na odnose med ljudmi in na preiskovanje vezi, ki povezujejo posameznike s skupinami in skupine med seboj. Solidarnost se navezuje na pozitivne vidike povezovanja med ljudmi (toplina, naklonjenost, privlačnost, interakcija, nudenje pomoči, ko je potrebna)« (Hlebec in drugi 2012, 5–7). Generacije lahko razumemo kot skupino ljudi v družbi, ki je definirana glede na starost in med seboj nimajo nujno sorodstvenih vezi. Drugi vidik razumevanja generacije in solidarnosti med generacijami pa opisuje odnose med družinskimi člani, kar je med starimi starši, starši in otroki. Na podlagi tega medgeneracijsko solidarnost opazujemo in analiziramo na makro, mezo in mikro nivoju (Hlebec in drugi 2012, 5–7).

»Na prvih dveh nivojih se medgeneracijska solidarnost nanaša na opazovanje odnosov med generacijami. Nasprotno pa se na mikro nivoju medgeneracijska solidarnost opazuje na ravni družine in odnosov med družinskimi člani« (Hlebec in drugi 2012, 5–7).

Najbrž je medgeneracijska solidarnost sedaj v sodobnem času še najbolj na preizkušnji.

3.2 HUMANITARNOST

Humanitarnost je človeka vredno delovanje, človekoljubnost, dobrodelnost (SSKJ 2005).

Gre za dejavnost preprečevanja in lajšanja človeškega trpljenja, varovanja življenja in zdravja ter spoštovanje človeka kot osebnosti in njegovega dostojanstva.

Humanitarnost so naši predniki imenovali dobrodelnost. Vse svetovne religije se opirajo na misel, da so ljudje v boljšem položaju moralno obvezani pomagati tistim, ki so na slabšem. Menijo, da lahko ljudje v stiski upravičeno pričakujejo pomoč. Da pomagamo drugim, smo usmiljeni, sočutni in solidarni je eno temeljnih človeških čustev, pa naj bo prirojeno ali naučeno. V zgodovini je humanitarno pomenilo zdravljenje bolnih, blaznih in ranjenih vojakov na bojišču. V veliki meri so ga opravljali verski redovi, zato je v zahodni tradiciji koncept dobrodelnosti del verske služnosti. In čeprav se je dobrodelnost navzven kazala kot

moralno neoporečna, se je v praksi podrejala opravičilu za osvajanje ozemlja, širjenje vere ipd (Rieff 2004, 57).

Humanitarnost je zelo plemenito početje, pa vendar je znak neuspeha, kajti nastala kriza ali krizna situacija, kjer je humanitarna pomoč potrebna, se je že zgodila. Menim, da se s humanitarno pomočjo krizna situacija le blaži, s tem pa se vzroki za njen nastanek ne preprečujejo ali odpravljajo.

Da je humanitarnost v krizi, nakazujejo mnenja, da se nudenje moči izkazuje kot dvolično dejanje. Pomoč bi morala biti nepolitična in brez drugih ciljev, katerih namen niso oskrba in solidarnost. Pomoč lahko v konfliktnih situacijah spodbuja ali zaostuje nasprotja, ki pa trpljenje povzročajo in ne lajšajo. Pomoč pogosto ne prispeva k spremembi temeljnih razmer in izvoru težave, ampak jo le začasno zadovoljuje (Rieff 2004, 30).

Sodobna, laična humanitarnost temelji na privatnih prostovoljnih organizacijah, ki jih imenujemo nevladne organizacije (NVO) in na sistemu Združenih narodov (ZN). Izstopata Visoki komisariat Združenih narodov za begunce (UNHCR) in Svetovni program za hrano (WFP). Pred nastankom ZN so bili temelj evropske humanitarnosti misijonarji in kolonialni medicinci na eni strani ter gibanje Rdečega križa na drugi (Rieff 2004, 65).

Michael Edwards, znan kot pisec o pomoči in razvoju, je v eni izmed svojih knjig napisal, da je svet, ki deluje v vzajemno korist na dosegu roke. S temi viri, tehnologijo, idejami in bogastvom bi ga lahko dosegli, vendar le, če bi se naučili razumno sodelovati. Torej nam manjka le volja in domišljija. Meni tudi, da se moramo naučiti delovati skupaj, sicer nimamo prihodnosti (Rieff 2004, 24).

3.2.1 Humanitarnost skozi sociološke teorije

Vrste pomoči svetovnega razvoja so lahko:

- dvostranska ali bilateralna pomoč, kjer so prispevki posamične dežele namenjeni drugi in so pogosto povezane z medsebojnimi sporazumi, tako ekonomskimi kot političnimi,
- mnogostranska ali multilateralna pomoč, kjer so indirektni prispevki dani v obliki posojil in ne nepovratne pomoči, potekajo pa preko mednarodnih organizacij, kot so Svetovna banka ali Mednarodni denarni sklad,

- nevladna pomoč, kjer gre pogosto za dobrodelnost, včasih pa tudi za individualne donacije, povezane z različnimi katastrofami ali specifičnimi projekti (Lawson in drugi 2004, 167).

Pozitivni pogled na razvojno pomoč in donacije zagovarjajo teoretiki modernizacije in poudarjajo osrednji pomen pomoči v razvojnem procesu kot mehanizma za pridobivanje kapitala v tretjem svetu za izgradnjo infrastrukture in drugih projektih. Z nepovratno pomočjo in posojili lahko tretji svet pridobi kar mu manjka (Lawson in drugi 2004, 167).

Tej teoriji nasprotuje marksistični, socialdemokratski pogled in pogled nove desnice. Marksisti menijo, da je pomoč oblika imperializma in se uporablja za dominacijo nad tretjim svetom na ekonomskem in političnem področju. Pomoč bolj koristi pokroviteljem iz prvega sveta, še posebej nadnacionalnim družbam, manj pa prejemnikom. Ta pomoč je pogosto povezana tudi z oboroževanjem. Vendar pa je potrebno opozoriti, da teorija ne upošteva vseh moralnih imperativov politikov, da bi pomagali revnim deželam, prav tako pa ne upošteva altruizma dobrodelnih društev. Socialdemokrati govorijo, da so mnogi projekti pomoči osredotočeni na tehnološki razvoj velikih razsežnosti. Pomoč je pogosto namenjena neprimernim projektom, ki naredijo več škode kot koristi, saj nimajo pravega občutka za lokalne potrebe in razmere, zato situacija vodi k neučinkovitemu razporejanju virov. Teorija podcenjuje koristne učinke nekaterih izvedenih projektov, ter zanemarljivo strokovno znanje razvitega sveta kot podporo razvojnim projektom. Za novo desnico razvojna pomoč ustvarja kulturno odvisnost tretjega sveta. Zaradi pomanjkanja kapitala je posledica trošenje bogatih tretjega sveta in ne varčevanje zaradi investiranja. S časom pričakujejo pomoč tudi tedaj, ko ni večjih katastrof. Teorije so nekoliko pesimistične in ne upošteva neenakosti, ki so vsiljene s strani mednarodnega finančnega sistema. Posledica je, da revni trpijo brez pomoči, če je ta ukinjena (Lawson in drugi 2004, 167).

Problemi, ki so povezani z donatorsko pomočjo, govorijo o tem, da večina pomoči ni dobrodelna in je povezana z različnimi obveznostmi. Pomoč je v resnici posojilo in ustvarja breme dolgov deželam tretjega sveta. Večina te pomoči je povezana s specifičnimi projekti in prihaja skupaj z zahtevami, ki koristijo razvitemu svetu, saj morajo prejemniki pomoči kupovati blago donatorjeve dežele ali pa uporabljati njihove tehnične strokovnjake namesto svojo usposobljeno delovno silo (Lawson in drugi 2004, 167).

V mnogih delih sveta ljudje nimajo dovolj hrane in drugih nujnih potrebščin za dostojno življenje. Tako so predvsem otroci in starejši najbolj občutljivi na pomanjkanje redne in zdrave prehrane in se težje borijo proti boleznim. Dobrodelne organizacije po vsem svetu dnevno zbirajo sredstva in pomagajo tem ljudem vsaj malo lajšati tegobe. Ker je bolje preprečevati kot zdraviti, so se delavci Rdečega križa in Rdečega polmeseca pričeli usmerjati v projekte preprečevanja katastrof. Tako pomagajo kmetom pridelati dovolj hrane, skrbijo za preskrbo s čisto vodo, sadijo drevesa, ki preprečujejo odnašanje zemlje, skrbijo za osnovno izobraževanje in gradnjo šol, prav tako pa cepijo otroke proti boleznim (Brown 1993, 52).

3.2.2 Prostovoljstvo

Eden izmed vidikov humanitarnosti ali dobrodelnosti je tudi prostovoljstvo. Je oblika dela, za katerega oseba ne dobi plačila. Prostovoljno delo je lahko organizirano s strani vlade, kamor spadajo gasilci in gorska reševalna služba. Lahko pa je delo v nevladnih organizacijah, ki se ukvarjajo s človekovimi pravicami, okoljskimi vprašanji ipd. Prostovoljno delo opravljajo ljudje tudi v raznih društvih (Wikipedia 2013c).

Zakon o prostovoljstvu (2011) je bil sprejet 3. februarja v letu 2011, s čimer smo dobili sistemsko ureditev na področju prostovoljstva. V 2. členu navedenega zakona je prostovoljstvo opredeljeno kot družbeno koristna in brezplačna aktivnost posameznikov. Nadalje zakon govori, da prostovoljci s svojim delom, znanjem in izkušnjami prispevajo k razvoju solidarne, humane in enakopravne družbe. Prostovoljstvo krepi medsebojno solidarnost ljudi ter zagotavlja družbeno povezanost.

Andreja Luštek (2010), koordinatorica programa Društva za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto je v reviji Študent napisala: »Prostovoljno delo mladim omogoča osebno rast in razvoj, preizkušanje in razvijanje talentov, pridobivanje novih znanj, veščin (predvsem socialnih, medkulturnih) in to preko neformalnega učenja, ki postaja vse bolj pomembno v vsej Evropi.«

3.3 RAZMERJE MED SOLIDARNOSTJO IN HUMANITARNOSTJO

Solidarnost v humanih dejanjih se odraža predvsem v humanitarnih organizacijah, kjer humanost ali humanitarnost deluje na principu solidarnosti. Svetovna solidarnost zblizuje ljudi, ki se ne ozirajo na narodnost, raso, vero, ideologijo in prepričanje. Če delamo solidarno, delamo v korist človeškega dostojanstva ter podpiramo in ščitimo tiste, ki trpijo in so potrebni

pomoči in zaščite. Solidarno je ustvarjanje idealov, ki nasprotujejo nasilju, strahu in nezaupanju (Žnidaršič 1976, 136). Solidarno in humano je nesebično pomagati v naravnih in drugih nesrečah, ko za pomoč, ki smo jo lahko takrat ponudili, ne zahtevamo nič v zameno.

Pomoč ljudem ter oskrba poškodovanih je oblika medsebojne pomoči, torej solidarnosti med ljudmi. Nudenje take pomoči je pogosto spontano in je neke vrste dobrodelna dejavnost, saj čutijo, da je njihova dolžnost pomagati ljudem v stiski. Če gre za pomoč neznancem, je pomoč odvisna od njegovih vrednot in vesti. Menim, da so lahko situacije, ko gre za naravne ali druge nesreče nekoliko drugačne, saj se vsi znajdejo v podobnih stiskah. Ljudje najprej pomagajo sami sebi, poskrbijo za svojo varnost in varnost najbližjih, nato pa ljudem v okolici, sosedom, znancem. Zaradi medsebojne solidarnosti si pomagajo, saj lahko le skupaj dosežejo več. Menim, da so ljudje humanitarni zaradi solidarnosti.

Humanitarne organizacije del svojega proračuna namenijo za svoje delovanje, tako ko vsaka druga organizacija. Žal te organizacije prihajajo v težave, prav zaradi financiranja svojega upravnega dela. Prihaja to neke krize solidarnosti, ker nekatere države humanitarnim organizacijam ne plačujejo članarine, zato tudi ne morejo sodelovati na skupščinah. Če države darujejo za točno določeno krizno situacijo lahko pride do neravnovesja darovanega denarja v organizaciji. Organizacija lahko ima dovolj denarja za posredovanje in pomoč v neki krizni situaciji, nima pa sredstev da bi sploh delovala in šele nato pomagala drugim (Bukinac Cimperšek 2013).

4 HUMANITARNA DEJAVNOST DRŽAVE OB NARAVNIH NESREČAH

Ob naravnih ali drugih nesrečah mora za uspešno reševanje in pomoč prizadetim sodelovati več mehanizmov in ministrstev v okviru vlade, da lahko država primerno ukrepa. Ob naravnih in drugih nesrečah se reševanje opira na v naprej določene načrte zaščite in reševanja, ki so načrtovani za vsako nesrečo posebej. Načrti se pripravljajo na podlagi ocene ogroženosti, predlogih, ki izhajajo iz te ocene ter razpoložljivih silah in sredstvih za zaščito, reševanje in pomoč. Načrti so pripravljeni glede na obsežnost naravne nesreče in so obrtni, lokalni, regionalni in državni. Državni načrt pripravi Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje (URSZR) v sodelovanju z ministrstvi in drugimi državnimi organi (Ministrstvo za obrambo 2013d).

V okviru reševanja in pomoči država preko URSZR ustanovi štabe civilne zaščite, ki so glede na obseg nesreče lahko regijski ali državni. V štabih so vključeni tudi predstavniki še nekaterih drugih ministrstev kot so Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za finance, Ministrstvo za promet in drugi. V te štabe se samovoljno vključijo tudi drugi organi in nevladne humanitarne organizacije (Karitas 2012a).

Vlada na seji s sklepom nameni denarno pomoč humanitarnim organizacijam za zagotavljanje najnujnejših potrebščin prizadetim v naravnih nesrečah in kasnejšo sanacijo premoženja. Za razdeljevanje tega namenskega denarja se ustanovijo posebne komisije, katerih člani so običajno po en predstavnik Uprave za zaščito in reševanje, član Rdečega križa, član Karitasa, predstavnik krajevno pristojne občine ter predstavnik krajevno pristojnega Centra za socialno delo. Prebivalci, ki jih je prizadela naravna nesreča, v našem primeru poplava in želijo, da jim država nameni pomoč za najnujnejše potrebščine izpolni za to namenjene vloge. Na vlogi izpolnijo rubrike, kjer vpišejo osebne podatke, opis škode, ki jo poplava povzročila ter za katere osnovne dobrine bo denar namenjen (hrana, kurivo, ozimnica, odeje, oblačila). Komisija nato izpolni sklep o vrsti in višini pomoči (Karitas 2012a).

4.1 HUMANITARNA POMOČ V SISTEMU VARSTVA PRED NARAVNIMI IN DRUGIMI NESREČAMI

Varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami je bilo leta 1992 z novo zakonodajo izločeno iz obrambnega sistema. S tem so organizirali celovito dejavnost z enotnimi cilji in načeli, ki se je povezala v organizacijsko in funkcionalno enoten sistem, kamor spadajo vse reševalne

službe in druge službe za zaščito, reševanje in pomoč. S tem so se razvile možnosti za sodelovanje NVO in možnosti izgradnje in uporabe enotne oziroma skupne telekomunikacijske, informacijske in izobraževalne infrastrukture. Področje ureja Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (ZVNDN 2006), ki v 7. členu navaja: »Vse oblike varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami temeljijo in se izvajajo v skladu z načeli mednarodnega humanitarnega prava in mednarodnega prava o varstvu ljudi, živali, kulturne dediščine in okolja pred škodljivimi vplivi naravnih in drugih nesreč ter sprejetimi mednarodnimi obveznostmi.«

Cilji in naloge:

- zmanjšanje števila nesreč ter preprečitev oziroma zmanjšanje števila žrtev in drugih posledic,
- preprečevanje nesreč,
- pripravljenost na nesreče,
- zaščita pred nevarnostmi,
- reševanje in pomoč ob nesrečah, ter njihova sanacija (Ušeničnik 1998, 6–7).

Sile za zaščito, reševanje in pomoč so sestavljene iz prostovoljnih in poklicnih reševalnih služb, Civilne zaščite (CZ), ter določenih gospodarskih družb, zavodov in drugih organizacij, ki se vključijo v sistem, glede na svojo obliko oziroma naravo dejavnosti, ki jo opravljajo. Ta društva in organizacije so Gasilska zveza Slovenije, Rdeči križ Slovenije, Slovenska Karitas, Gorska reševalna služba Slovenije, Jamarska reševalna služba, Kinološka zveza Slovenije in Zveza društev vodnikov reševalnih psov Slovenije, Slovenska potapljaška zveza in Zveza tabornikov Slovenije ter Združenje slovenskih katoliških skavtinj in skavtov (Ušeničnik 1998, 12-18).

Naslednje tabele nam bolj nazorno prikazujejo to razporejenost na nivoju občine, regije in države in ali so prostovoljne ali poklicne.

Tabela 4.1: Sile za zaščito, reševanje in pomoč v občini

Sile za zaščito, reševanje in pomoč v občini		
Prostovoljne	Poklicne	Civilna zaščita
prostovoljni gasilci Rdeči križ Slovenska Karitas potapljači kinologi taborniki, skavti radioamaterji	poklicni gasilci javna zdravstvena služba javne službe socialnega varstva javna veterinarska služba gospodarske javne službe druge organizacije po pogodbi	ekipe prve pomoči enote za veterinarsko prvo pomoč tehnične reševalne enote enote za RKB-zaščito službe za vzdrževanje in uporabo zaklonišč službe za podporo

Vir: Ušeničnik (1998, 13).

Tabela 4.2: Sile za zaščito, reševanje in pomoč v regiji

Sile za zaščito, reševanje in pomoč v regiji		
Prostovoljne	Poklicne	Civilna zaščita
Rdeči križ Slovenska Karitas potapljači kinologi taborniki, skavti	gasilske enote širšega pomena javne službe regijskega pomena organizacije po pogodbi	tehnične reševalne enote enote za RKB-zaščito enote za varstvo pred NUS enote za proženje snežnih plazov službe za podporo

Vir: Ušeničnik (1998, 13).

Tabela 4.3: Sile za zaščito, reševanje in pomoč na ravni države

Sile za zaščito, reševanje in pomoč na ravni države		
Prostovoljne	Poklicne	Civilna zaščita
gorska reševalna služba jamarska reševalna služba	javne službe državnega pomena ekološki laboratorij rudarske reševalne enote enota za reševanje ob nesrečah z jedkimi snovmi mobilna meteorološka enota organizacije po pogodbi	enota za hitre intervencije enote za RKB-zaščito tehnične reševalne enote službe za podporo

Vir: Ušeničnik (1998, 14).

Iz tabel je razvidno, da je za uspešno delovanje na področju zaščite in reševanja potrebno sodelovanje med občinami in državo. Enote za zaščito, reševanje in pomoč so zadolžene za delovanje na vseh nivojih, saj teh ni veliko. Na državnem nivoju so enote le nekoliko bolj specializirane in usmerjene. Ko se ob naravnih ali drugih nesrečah izčrpajo občinska sredstva, za reševanje in pomoč poskrbijo enote na regijskem in nato še na državnem nivoju.

4.2 REŠEVALNA POMOČ

4.2.1 Reševalna pomoč in ukrepanje ob naravnih nesrečah v Sloveniji

Ob naravni nesreči se v sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami združijo službe prostovoljnih gasilskih društev, pripadniki CZ, taborniki, skavti, aktivisti Rdečega križa in Karitasa in s z medsebojnim sodelovanjem skušajo ljudem zagotoviti normalne pogoje za življenje in delo, kolikor se to da v tisti situaciji ali naravni nesreči.

ZVNDN (2006) v 5. členu predvideva zagotavljanje varstva, ki ga zagotavljajo: »V okviru svojih pristojnosti oziroma pravic in dolžnosti državljani in drugi prebivalci Republike Slovenije kot posamezniki, prebivalci, prostovoljno organizirani v društva, strokovna združenja ter druge nevladne organizacije, ki opravljajo dejavnost, pomembno za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, javne reševalne službe, gospodarske družbe, zavodi in druge organizacije, lokalne skupnosti in država.«

Na celotnem prizadetem območju so takoj po nesreči aktivirane prostovoljne in poklicne gasilske enote in štabi CZ, ki so glede na obseg naravne nesreče lokalni, regijski ali pa po potrebi aktivirani na nivoju države. V reševanje so vključena tudi cestna in komunalna podjetja ter različne druge reševalne službe. Izjemoma so na teren vpoklicani tudi vojaki Slovenske vojske, vendar šele po tem, ko drugih zmogljivosti ni več ali pa ne zadoščajo. Pri naravnih ali drugih nesrečah Slovenska vojska pomaga le na poziv poveljnika CZ RS s svojimi tehničnimi zmogljivostmi ali tudi s pripadniki. Uporablja se predvsem tehnična pomoč kot so helikopterji, inženirska tehnika, mobilne pralnice ter filtri za prečiščevanje pitne vode. Sredstva pomoči, ki jih država zagotovi za prizadete prebivalce so živila, pitna voda, obleka, obutev, zdravila in drugi predmeti oziroma sredstva, ki so namenjena brezplačni razdelitvi ogroženemu in prizadetemu prebivalstvu kot pomoč za lajšanje posledic naravne in druge nesreče (Kuntarič in Andrejek 2008, 76–85).

Vse dejavnosti in reševalne akcije ob nesreči vodi poveljnik civilne zaščite s svojim štabom. S svojimi državnimi enotami in enotami iz drugih delov države so kraju nesreče navzoči dokler so ogrožena človeška življenja in premoženje ljudi (Kuntarič in Andrejek 2008, 76–85).

4.2.2 Mednarodna reševalna in humanitarna pomoč

Med reševalno pomoč prištevamo ukrepe in postopke za reševanje življenjsko in zdravstveno ogroženih ljudi. Ob večjih naravnih ali drugih nesrečah takoj ukrepajo lokalne reševalne službe in preživeli prebivalci. Če reševanje nesreče presega zmogljivosti same prizadete države, ta za pomoč zaprosi mednarodno skupnost, ki pa s svojo reševalno dejavnostjo na prizadetem območju podpira lokalne reševalne enote. Pri reševanju so tako smiselni le hitri odzivi. Nadaljnje dejavnosti po nesreči so zagotavljanje osnovnih pogojev za preživetje kot so pitna voda, hrana, nastanitev, nujna zdravniška pomoč in najnujnejša finančna sredstva. Navedene dejavnosti so humanitarna pomoč, ki pa se lahko nadaljuje v fazo obnove in podpore za dolgoročni razvoj prizadetega območja. Humanitarna dejavnost je torej nudenje pomoči pred in po nesreči in tudi v drugih kriznih situacijah, ki prebivalcem pomagajo pri lajšanju življenjskih tegob (Torkar 2007, 197).

Za usklajevanje in operativno izvedbo mednarodne reševalne pomoči je zadolženo Ministrstvo za obrambo preko URSZR. Pri tem sodeluje tudi z drugimi ministrstvi, kot je ministrstvo za zunanje zadeve, ki poskrbi za humanitarno pomoč v obliki finančnih sredstev

ali druge človekoljubne pomoči, ki pa reševalni pomoči sledi v drugi fazi (Dobnik Jeraj 2009, 252).

Področje zagotavljanja mednarodne reševalne pomoči Slovenije drugim državam ureja ZVNDN (2006), kjer 2. člen navaja: »Mednarodno sodelovanje pri izvajanju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami« in »pomoč drugim državam ob naravnih in drugih nesrečah.«

»Država uresničuje varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami tudi z aktivno vlogo v mednarodnih organizacijah na podlagi mednarodnih pogodb, predvsem z medsebojnim obveščanjem o nevarnostih in posledicah naravnih in drugih nesreč ter medsebojno pomočjo ob nesrečah,« določa 6. člen navedenega zakona, v 2. odstavku, medtem ko 3. odstavek poudari še sodelovanje s sosednjimi državami.

Ena izmed zelo pomembnih nalog sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami je tudi nudenje pomoči drugim državam in sodelovanje v mednarodnih reševalnih operacijah ob večjih nesrečah, saj intenzivnost naravnih nesreč narašča, prav tako pa se povečuje njihov obseg. Naravne nesreče imajo pogosto čezmejne vplive. Mednarodne reševalne operacije so namenjene zagotavljanju reševalne pomoči za odpravljanje posledic naravne nesreče. Gre za vzpostavljanje osnovnih življenjskih pogojev kot so začasna nastanitev, voda, hrana, nujna zdravniška pomoč (Dobnik Jeraj 2009, 250).

Temeljna načela nudenja mednarodne reševalne in humanitarne pomoči so:

- vsaka prizadeta država je odgovorna zase in je glavna pri reševanju in odpravljanju posledic naravne ali druge nesreče,
- temeljna pristojnost države (pomoč se zagotavlja s soglasjem prizadete države in načeloma na podlagi zaprosila prizadete države),
- upoštevanje humanitarnih načel: človekoljubnost, nepristranskost, nevtralnost in neodvisnost,
- upoštevanje potreb prizadetega prebivalstva,
- prostovoljno dajanje pomoči na podlagi načela solidarnosti (Dobnik Jeraj 2009, 250).

Pomoč, ki jo Slovenija nudi, obsega enote in strokovnjake za zaščito, reševanje in pomoč ter reševalna sredstva in sredstva za zagotovitev osnovnih življenjskih potreb. Reševalna sredstva in opremo ter sredstva za nudenje pomoči v tujini, državne rezerve materialno-tehničnih sredstev in opreme državnih sil za zaščito, reševanje in pomoč hrani in vzdržuje URSZR v Državnem logističnem centru v Rojah. V primerih, ko se sredstva namenijo kot pomoč drugim državam, se zaloge obnovijo iz proračunske rezerve. Če se zgodi, da prizadeta država zaprosi za sredstva, ki jih ni v državni zalogi, se z odločitvijo Vlade RS nabavi na trgu, vendar le, če je to takrat časovno izvedljivo (Dobnik Jeraj 2009 249–255).

Kadar gre za izvajanje mednarodnih dejavnosti ter odločitev o vrsti in obsegu pomoči, dejavnosti sprejme Vlada RS na predlog poveljnika CZ RS ali ministra za obrambo. Predlog mora biti usklajen še z ministrstvom za zunanje zadeve in ministrstvom za finance. Na odločitev kakšno pomoč bomo poslali, vplivajo strokovna ocena o možnostih v silah ali sredstvih, glede na vrsto naravne nesreče (potres, poplave...), njene značilnosti in obseg ter njena geografska oddaljenost. Če se zgodi, da je kraj nesreče zelo oddaljen, je bolj gospodarno, da se zagotovi finančno pomoč, ker bi strošek prevoza lahko presegal vrednost poslani pomoči. Reševalna sredstva pa morajo v tem primeru biti dosegljiva na lokalnem trgu prizadete države. Stroške napotitve enot, strokovnjakov ali reševalnih sredstev krije Republika Slovenija in se zagotovijo iz rezerve proračuna RS. Načelo Slovenije je brezplačno nudenje pomoči, medtem ko je pomoč med državami Evropske unije (EU) lahko tudi plačljiva (Dobnik Jeraj 2009 249–255).

Za Slovenijo, ki je članica Evropske unije je ključni mehanizem CZ EU, ki mednarodne reševalne operacije usklajuje tudi v primerih, ko je pomoč namenjena tretjim državam. Nudenje reševalne pomoči Slovenija izvaja na dvostranski ravni, v okviru Evropske unije in mednarodnih organizacij. Na svetovni ravni mednarodno reševalno akcijo usklajujejo ZN, kjer ima ključno nalogo usklajevanja Urad za usklajevanje humanitarnih dejavnosti (UN-OCHA). Če so prisotni pri reševalni akciji, prevzamejo krovno usklajevanje intervencij mehanizma CZ EU. Z ZN sodeluje tudi zveza Nato oziroma Evroatlantski center za usklajevanje pomoči ob nesrečah, ki nudi podporo državam Evroatlantskega partnerskega sveta pri pripravljenosti in odzivu na nesreče (Dobnik Jeraj 2009, 250–251).

Slovenija že od osamosvojitve sodeluje v mednarodnih reševalnih operacijah. Leta 1992 je v Egipt, ki ga je prizadel potres, poslala ekipo vodnikov reševalnih psov. Pomoč je bila

namenjena tudi leta 1999 v Turčijo, ob potresu v mesecu avgustu in novembru, nato pomoč pri reševanju potapljača v Bosni in Hercegovini leta 2003, pomoč pri odpravi posledic zemeljskih plazov v Italiji v letu 2003. V iskalno akcijo se je vključila pri reševanju iz jezera v Makedoniji leta 2005, ter v isti državi leta 2007 pri gašenju požarov. V tem letu je Slovenija nudila pomoč tudi v požarih v Grčiji. Na pomoč je Slovenija poslala tudi strokovnjake in sicer ob potresih v Kirgizistanu leta 2008 in potresu v srednji Italiji leta 2009 (Dobnik Jeraj 2009, 254–255).

4.2.3 Sistem Organizacije združenih narodov (OZN) za pomoč ob nesrečah

Dejavnost OZN temelji na Resoluciji Generalne skupščine OZN iz leta 1991 o učinkovitejšem usklajevanju humanitarne pomoči znotraj sistema OZN. Med najpomembnejše mehanizme za usklajevanje, pripravo in izvedbo pomoči državi, ki je za pomoč zaprosila, lahko štejemo Mednarodno svetovalno skupino za iskanje in reševanje (INSARAG). Njihove smernice so napisane priporočila za organiziranje, opremljanje, usposabljanje in delovanje enot za iskanje in reševanje v urbanih okoljih v drugi državi. Tega se poslužujejo tudi druge mednarodne organizacije kot so EU, NATO, Mednarodna federacija društev Rdečega križa in Rdečega polmeseca (IFRC). Namen teh smernic je, da imajo različni akterji v reševalnih akcijah enoten način priprav in delovanja (Torkar 2007, 197–206).

Glavni koordinator za humanitarne zadeve in pomoč in glavni svetovalec za humanitarno politiko je generalni podsekretar za humanitarne zadeve imenovan s strani glavnega sekretarja OZN. Njegovo delo je tesno sodelovanje z operativnimi agencijami in službami OZN, ki so zadolžene za humanitarno pomoč kot so Mednarodni sklad za pomoč otrokom (UNICEF), Visoki sekretariat Združenih narodov za begunce (UNHCR), Razvojni program Združenih narodov (UNDP) in Svetovni program za hrano (WFP). Sodeluje tudi z nevladnimi in z vladnimi organizacijami ter drugimi reševalnimi in humanitarnimi organizacijami. Oddelek za humanitarne zadeve (DHA) je svoje delo leta 1998 razširil tudi na usklajevanje mednarodnega humanitarnega odziva v nesreči in krizi in razvoj politik ter se preimenoval v Urad OZN za usklajevanje humanitarne dejavnosti (UN OCHA). V okviru UN-OCHA deluje Odsek za pomoč ob nesrečah in izrednih dogodkih (ESB), ki je odgovoren za razvoj, mobilizacijo in usklajevanje aktiviranja mednarodnega sistema za takojšnjo pomoč državam, ki jih je prizadela naravna ali druga nesreča. Za zagotavljanje hitrega in učinkovitega delovanja je OCHA razvila skupino OZN za ocenitev in koordinacijo ob nesrečah (UNDAC), sistem INSARAG, center za usklajevanje dejavnosti na območju nesreče (OSOCC), internetni portal

Virtual OSOCC, ki je namenjen izmenjavi informacij med reševalnimi enotami v času reševanja, spletna stran ReliefWeb, ki nudi dodatne informacije v zvezi nudenja reševalne in humanitarne pomoči (Torkar 2007, 197–206).

4.2.4 Generalni direktorat za humanitarno pomoč in civilno zaščito (GD ECHO) v EU

Leta 1992 je bil ustanovljen Urad Evropske skupnosti za humanitarno pomoč, z namenom da pomaga ljudem iz vsega sveta. Leta 2004 se je Urad preoblikoval v Generalni direktorat za humanitarno pomoč Komisije. Da pa bi svoje poslanstvo razširili in s tem zagotovili boljšo usklajenost in odziv na nesreče v EU in zunaj nje, je bila leta 2010 v njeno pristojnost vključena še civilna zaščita. Od vsega začetka poslovanja je Komisija preko tega organa iz proračuna EU pomoč okoli 14 milijard EUR namenila več kot 140 državam, ki so pomoč potrebovale bodisi zaradi spopadov, bodisi za naravne ali druge nesreče. Njihovo osnovno poslanstvo je torej nudenje humanitarne pomoči oziroma zagotavljanje nujne pomoči ljudem v nesrečah izven EU. Drugo pomembno orodje je CZ, kjer sodeluje dvaintrideset držav. Preko mehanizma CZ se na prošnjo prizadete države zagotovijo sredstva v obliki strokovnjakov, skupin za iskanje in reševanje. Zagotovijo lahko tudi potrebno opremo. Mehanizem upravlja Center za spremljanje in informiranje (MIC) v GD ECHO (Evropska komisija 2012a).

Za leto 2011 statistični podatki kažejo na porast naravnih nesreč in s tem se povečujejo potrebe prizadetih ljudi. Prav tako pa imajo organizacije za humanitarno pomoč in CZ čedalje večje težave zagotavljati vire pomoči. Največ in tudi največje donatorke pomoči so zahodne države, ki jih je prizadela gospodarska in finančna kriza. V navedenem letu se je zgodilo 302 naravnih nesreč, kjer je umrlo skoraj 30.000 ljudi, prizadetih pa je bilo kar več kot 200 milijonov. Poplave so prizadele 106 milijonov ljudi, suša okrog 60, potresi pa 1,6 milijona prebivalcev. Ob takih številkah nas lahko kar zmrzi, če pomislimo, da se za vsemi temi številkami skrivajo prizadete in prestrašene duše, še posebej otrok in starejših. Komisija si prizadeva čim hitrejšo posredovanje pri nesrečah in pri tem uporablja dvojno strategijo. V glavnem je pomemben hiter odziv, kjer pomagajo s humanitarno pomočjo, prav tako pa skušajo spodbuditi in uskladiti pomoč na področju CZ. Tako pomoč zagotovijo članice EU drugim državam, tudi izven EU, preko mehanizma CZ. Poleg hitrega odziva je zelo pomembna pripravljenost na nesreče, glede na geografski položaj in prebivalstvo, ki živijo na najbolj ogroženih območjih, za katera so pripravljene posebni načrti (Evropska komisija 2012a).

Mehanizem CZ je bil v letu 2011 v raznih naravnih nesrečah uporabljen kar osemnajst krat, od tega štiri krat v EU in štiri krat izven EU. Strokovnjaki EU so posredovali v dvanajstih ocenjevalnih in usklajevalnih misijah (Evropska komisija 2012a).

V kolikor bosta Svet in Parlament pozitivnega mnenja o novem zakonodajnem predlogu, se nam v mehanizmu CZ morebiti obetajo spremembe. Ker se trenutna uporaba sredstev CZ EU črpa iz priložnostnih prostovoljnih ponudb teh 32 držav, ki sodelujejo v mehanizmu, si Komisija prizadeva preiti na vnaprej načrtovan sistem. S tem bi omogočili takojšnje in hitrejše ukrepanje ob nesrečah. Tako bi v letu 2013 Center za spremljanje in informiranje zamenjalo središče za odzivanje v izrednih razmerah, ki bi delovalo 24 ur vse dni v tednu. S tem bi povečali vlogo EU pri načrtovanju in pripravi, logistični podpori in operativnem usklajevanju (Evropska komisija 2012a).

4.2.5 Evropski parlament

Pri večjih nesrečah v EU Evropski parlament pomaga prizadeti državi s finančnimi sredstvi iz Solidarnostnega sklada, ki je bil ustanovljen v letu 2002, ko so hude poplave prizadele Srednjo Evropo. Denar izplačujejo ob hujših nesrečah kot so poplave, potresi, suše, nevihte in gozdni požari, katerih je bilo do sedaj nekje 49. Finančna sredstva je prejelo že 23 držav, med njimi tudi Slovenija po hudih poplavi v letu 2007 in 2010 v skupnem znesku 15,8 milijonov EUR. Do finančne pomoči iz Solidarnostnega sklada so upravičene države, kjer celotna neposredna škoda presega 0,6 odstotka bruto nacionalnega dohodka države. Vlogo morajo prizadete države oddati najkasneje deset tednov od prvega nastanka škode. Komisija vlogo oceni in predlaga višino finančne pomoči Evropskemu parlamentu in Svetu. Če so sredstva odobrena, Komisija in država prejemnica podpišeta sporazum, finančna sredstva pa se nakažejo v enkratnem znesku. Sklad podpira države članice v ukrepih, ki so potrebni takoj po nastanku nesreče, da se takoj usposobijo infrastruktura za pitno vodo, odpadne vode, energijo, promet, telekomunikacije ter infrastruktura zdravja in izobraževanja. Prav tako podpirajočasne nastanitve, ukrepanje reševalnih služb ter ukrepe za zaščito kulturne dediščine (Evropska komisija 2012b).

4.2.6 NATO

Nato je zveza 28 držav članic, katere poslanstvo je varovati njihovo svobodo in varnost z vojaškimi in političnimi sredstvi ter zagotavljanje miru, varnosti in stabilnosti (NATO 2013). Vse od njene ustanovitve se zveza osredotoča tudi na zaščito civilnega prebivalstva ter

nudenje pomoči ob naravnih nesrečah. V ta namen so v letu 1998 ustanovili Evroatlantski center za koordinacijo ukrepanja ob nesrečah (EADRCC) in Evroatlantsko enoto za nudenje pomoči v primeru nesreč (EADRU). Center deluje na sedežu zveze v Bruslju. Pobuda je prišla s strani ZN, saj se je uporaba oboroženih sil pri ukrepanju v primeru naravnih nesreč izkazala za zelo uspešno (Urad Vlade RS za informiranje 2013). Izpostavila bi zmožnost hitrega posredovanja na kraju nesreče in zračnega prevoza najnujnejše pomoči, ko primanjkuje komercialnih letal. Izredno pomembne so lahko vojaške bolnišnice in njeno osebje, enote za prečiščevanje vode, ter ekipe za iskanje in reševanje. K reševanju težav pripomorejo tudi njihova začasna bivališča. Vendar je potrebno tukaj poudariti, da za njihovo pomoč zaprosijo civilne reševalne ekipe, lokalne oblasti ali drugi pristojni nacionalni organ, ko ti reševanja ne zmorejo sami. Za posredovanje Nata ali njihovo pomoč zaprosijo vlade prizadete države ali pa ZN, ki na prizadetem območju že izvajajo svojo lastno reševalno operacijo. EADRCC odigra vlogo usklajevalnega, podpornega in povezovalnega telesa v reševalni operaciji, ki jo koordinira OZN. Center skrbi, da so vojaške in civilne enote ves čas razpoložljive za primer večje naravne ali tehnološke nesreče, saj enotam tako omogočajo čim hitrejšo napotitev (NATO 2005).

EADR so civilni in vojaški strokovnjaki za reševanje iz vseh partnerskih držav in niso stalni. Gre tudi za medicinske in druge enote, opremo in transportna sredstva. Enota se aktivira na podlagi prošnje prizadete države ali pristojne mednarodne organizacije (NATO 2005).

4.3 PSIHOSOCIALNA POMOČ KOT DEL HUMANITARNE POMOČI

Naravne nesreče se večinoma zgodijo nepričakovano. Če pa jih slučajno lahko napovemo, se velikokrat ne zavedamo njihovih posledic v pravi meri. Poleg tega, da nas naravne nesreče prizadenejo materialno, pustijo še večji vpliv na duševni ravni. Na preizkušnjo so postavljene vse naše duševne in telesne sposobnosti. Kako se ljudje odzivajo na posamezne nesreče je odvisno od njihove osebnosti, psihične stabilnosti in v kakem okolju so bili socializirani, kje ter s kom živijo. V takih situacijah se človek pokaže kot družbeno bitje. Izpostavi se občutek za pomoč in solidarnost, da pomaga drugim ali pa isto pričakuje od drugih, če je sam v taki situaciji. Odnosi, ki so jih imeli pred nesrečo se stopnjujejo. V stresnih situacijah pričakujejo družbeno in psihološko podporo domačih, sokrajanov in nenazadnje tudi državnih organov. Vsem ljudem v takih ali podobnih situacijah je skupen nagon po samoobrambi oziroma ohranitvi življenja ter zaščiti življenja bližnjih. Šele nato se lahko vključijo v reševanje in odpravljanje posledic nesreče. Prizadeti ljudje v teh situacijah doživljajo močna, neznana

čustva, kot so občutki tesnobe, depresije, strah, nemoč, jeza, občutek krivde ipd. Ti simptomi so popolnoma normalni v krizni situaciji, vendar se ne smejo sprevreči v dolgoročne travme in duševne motnje. Da se to ne bi zgodilo, so na terenu, skupaj z reševalci, humanitarnimi delavci in prostovoljci, tudi strokovnjaki na tem področju. Njihova naloga je, da energijo prizadetih preusmerijo v odpravljanje posledic nesreče. Držijo se osnovnega pravila, kar je upoštevanje položaja prizadetih in prilagajanje njihovim potrebam. Psihološka prva pomoč je pomembna, da se ugotovijo osnovne potrebe prizadetih ter posredovanje teh ugotovitev ustreznim službam. Zbiranje informacij lahko poteka preko interneta, radia, televizije, tam kjer pa to ni mogoče, pa s pomočjo plakatov, zgibank in z ustnim sporočanjem na terenu. Do objektivnih informacij pridejo z nevsiljivim in sočutnim odnosom. Pridobivajo jih med skupnim delom pri odpravljanju posledic, pri urejanju začasnih bivališč ter zagotavljanju osnovnih potreb, kot so hrana, voda, obleka, nujna medicinska pomoč in na raznih svetovanjih. Prva pomoč se mora nuditi izključno kot dostava na dom in zajema socialno in psihološko pomoč z obiski na domu takoj in ne nekaj dni po nesreči. Strokovnjaki se pogosto opirajo na znanja in pomoč socialnih delavcev, patronažnih služb, vzgojiteljic v vrtcih, zdravstvenih delavcev in župnikov, saj jim ti lahko informacije povedo iz prve roke. Lokalni strokovnjaki so zelo pomembni pri psihosocialni pomoči, ki se nadaljuje, ko se vse reševalne in humanitarne ekipe umaknejo in po nekaj dneh odidejo s kraja (Rupar 2008, 91–96).

Prva psihološka pomoč je zelo pomembna, saj preprečuje ali pa vsaj zmanjša stresne odzive po nesreči. Ustrezna pomoč prebivalcem pomaga pri reševanju in odpravljanju posledic nesreče ter tudi medsebojnem sodelovanju z reševalnimi ekipami (Rupar 2008, 91–96).

Naravne nesreče, kot recimo poplave, z visokimi vodami, odnašanjem predmetov in uničevanjem povzročajo pri ljudeh in njihovem imetju veliko materialno škodo. Zaradi reševanja iz vode nastanejo poškodbe na imetju, poškodujejo pa se tudi ljudje sami. Poleg teh poškodb poplave povzročajo tudi psihično prizadetost, strah, tesnobo zaradi izgube doma ali najhuje, utopitve (Ministrstvo za obrambo 2005, 17).

Preživelim in svojcem žrtev se ob katastrofalnih poplavah nudi psihološka pomoč, ki jo dajejo različni strokovnjaki s tega področja. Bodisi so to psihologi in terapevti, bodisi duhovniki in prostovoljci, ki jih organizirajo občine v sodelovanju s strokovnimi službami. Po potrebi se angažirajo tudi vojaški psihologi. Ob nesrečam se preživelim delijo tudi razne zgibanke z

napotki, kako naj si sami pomagajo in kje lahko dobijo strokovno pomoč (Ministrstvo za obrambo 2005, 75).

Strokovna psihološka pomoč je na voljo tudi ekipam sil za zaščito, reševanje in pomoč, prav tako pa je pomembno njihovo usposabljanje, kjer si pridobijo veščine, kako ravnati na terenu v kriznih situacijah (Ministrstvo za obrambo 2005, 75).

S koncem leta 2012 so poklicne gasilske enote pridobile usposobljene zaupnike za nudenje psihološke pomoči sodelavcem, torej reševalcem in gasilcem, ki delujejo v sistemu varstva zaščite in reševanja. Take in podobne službe se pri svojem delu veliko krat soočajo s stresnimi prizori, posledicami tragičnih nesreč, kjer je lahko ogroženo njihovo življenje ali življenje in zdravje sodelavcev. Soočanje s hujšimi posledicami nesreč in pogovori o nočnih morah, o podoživljanju dogodkov iz nesreč s sodelavci lahko z uvedbo zaupnikov potekajo v znanem okolju, v službi. V ta namen so zaposlili ali usposobili kar 39 zaupnikov, ki naj bi imeli izkušnje s tega poklica, zaposleni jim zaupajo, ter jih cenijo. S svetovalnimi in razbremenilnimi pogovori jim nudijo oporo po stresnih intervencijah. Ti pogovori in analiza spadata v drugo stopnjo psihološke pomoči. V prvi stopnji se mora posameznik sam spopasti s stresno situacijo, obvladati tehnike sproščanja in v okviru tega gojiti normalne socialne odnose. V tretji stopnji se reševalce po intervenciji, kjer so se soočali s hujšo poškodbo ali celo smrtjo ponesrečencev ali sodelavcev, morebiti oseb, ki so reševalcu blizu, ali smrtjo otrok, napoti na pomoč izven organizacije, k psihologu Službe za psihološko pomoč, s katerim ima URSZR sklenjeno pogodbo o sodelovanju (Lavrič 2013, 55–57). URSZR je aprila 2012 izdala Smernice za psihološko pomoč reševalcem, kjer so opredeljeni namen in način uresničevanja psihosocialne pomoči reševalcem. Navedeni so tudi izvajalci in financiranje izvedbe programa. Model je sestavljen na podlagi izkušenj slovenskih in tujih reševalcev ter raziskav, ki so potekale več let. Namen smernic je psihološka pomoč zaposlenih v centrih za obveščanje, poklicnim in prostovoljnim reševalcem ter gasilcem, ki delujejo v sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Smernice naj bi varovale reševalce pred poklicnim izgorevanjem, omogočale zmanjšanje stresnih odzivov na krizne situacije, hitrejše okrevanje po njih ter pozitivno prispevale k graditvi zaupanja in sodelovanja v skupini. Kot smo že omenili so izvajalci takšne pomoči najprej reševalci sami. Posamezniki se tehnik naučijo na službenih usposabljanjih. Temu sledi notranja analiza, ki jo opravi vodja intervencije ali izmene po končanem posredovanju. Nadalje razbremenilne pogovore in sodelovanje in druženje med sodelavci opravi zaupnik, torej dodatno usposobljen zaposleni.

Ko imajo reševalci zaradi krizne situacije v kasnejšem obdobju travme, je za pomoč potreben diplomirani univerzitetni psiholog, pogodbenik Službe za psihološko pomoč, ki nudi psihološko svetovanje, spremljanje stanja in podporo. Za reševalce, ki imajo težave z akutnimi ali potravmatičnimi stresnimi motnjami je predvidena kognitivna vedenjska terapija, usmerjena na travmo in jo izvede psiholog, psihiater ali psihoterapevt z izkušnjami na področju kognitivne vedenjske terapije. Psihoterapije potekajo v prostorih, kjer so reševalci zaposleni in jih financira URSZR, saj jo izvajajo zaposleni ali pogodbeni sodelavci. Če terapije ne potekajo znotraj zdravstvenega sistema, pa zaposlenim nudijo plačilo do deset terapij, vse nadaljnje pa si morajo plačati sami (Ministrstvo za obrambo 2012g).

5 HUMANITARNA POMOČ NEVLADNIH ORGANIZACIJ V SLOVENIJI

5.1 KARITAS

Beseda karitas izvira iz latinske besede caritas in pomeni spoštovanje, ljubezen do nekoga, vdanost. Po statutu Slovenske Karitas je dobredelna ustanova kot del Cerkve na Slovenskem, ki jo je 1. maja 1990 ustanovila Slovenska pokrajinska škofovska konferenca. Registrirana je bila kot dobredelna organizacija v neprofitnem sektorju. Od 7. oktobra 2004 ima status humanitarne organizacije (Statut Slovenske Karitas 2011). Po cerkvenopravni ureditvi je Karitas organiziran po škofijah in deluje na območju šestih škofijskih Karitas in 484 župnijskih Karitas, kjer deluje skoraj 14.000 delavcev in prostovoljcev. Škofijske Karitas organizirajo, načrtujejo, usklajujejo in povezujejo karitativno delo vseh župnijskih Karitas. Aktivno izvajajo različne akcije, programe in projekte in tako konkretno pomagajo ljudem v stiski. Delujejo na območju Slovenije in tudi tujine. V skladu s civilno zakonodajo Karitas sodeluje z ustreznimi državnimi in lokalnimi institucijami ter civilno pravnimi organizacijami in gibanji (Karitas 2012b).

Prednostna področja dela so razvoj mreže humanitarne in socialne pomoči. Želijo si čim več sodelovanja v družbi, promocije in sredstev obveščanja, saj tako lahko zberejo več sredstev. Osredotočajo se tudi na mednarodno pomoč. Mreža Karitas si prizadeva zadovoljiti dejanske potrebe ljudi v stiski ter ohranjati njihovo dostojanstvo. Ljudem pomagajo tako, da z njimi tesno sodelujejo, jih zastopajo in jim s humanitarno pomočjo skušajo omogočiti osamosvojitve, da lahko lažje prevzemajo odgovornost za svoje življenje (Karitas 2012b).

Osebe Karitas se ravna po nekaj osnovnih načelih kot so etičnost, prostovoljnost, pomoč drugemu v stiski, dolžnost stalnega izpopolnjevanja, sodelovanje in medsebojna pomoč sodelavcev mreže. Življenje v skladu z navedenimi načeli vsakemu, ki želi pomagati, nudi osebno rast. Zelo pomembno je, da pri svojem delu sprejemajo različnost prosilcev pomoči in spoštujejo človekovo dostojanstvo. Pomoč ljudem v stiski je vzgoja za samostojnost in samopomoč. Prednostni nalogi sta zaščita šibkih osebnosti v javnosti in varovanje dobrega imena Karitasa. Sodelavci Karitasa pomagajo posamezniku, družini ali pomoči potrebnim ne glede na biološke, osebostne, statusne, nacionalne, verske, ideološke, politične in druge razlike. Vse osebe potrebne materialne, duhovne ali duševne pomoči sprejemajo takšne kot so in skušajo pri njih vzbuditi pozitivne strani njihovega življenja (Karitas 2012b).

Pri opravljanju njihove dejavnosti sodelujejo tudi z uradnimi službami in drugimi humanitarnimi ter človekoljubnimi organizacijami. Prizadetim pomagajo po vseh svojih zmožnostih v zbiranju sredstev, konkretnim prostovoljnim dejanjem in lastno angažiranostjo. Svojo dobrodelno dejavnost omogoča s sredstvi, ki jih pridobi s prostovoljnimi in namenskimi prispevki. Nekaj prispevkov zberejo z delom prostovoljcev in s pomočjo medijev na kulturnih in dobrodelnih prireditvah. Finančna sredstva skušajo pridobiti iz mednarodnih virov ter iz javnih razpisov in fundacij. Sredstva za opravljanje svojih dejavnosti pridobijo tudi z dedovanjem, z opravljanjem lastne dejavnosti in z drugimi zakonitimi načini. Vsa sredstva se nadalje namenijo izključno tistemu, za kar so bila zbrana. Za lastno poslovanje sme potrošiti le 15 odstotkov sredstev iz prej omenjenih virov (Statut Slovenske Karitas 2011).

5.1.1 Humanitarna pomoč Karitasa ob naravnih nesrečah

V primeru naravnih nesreč se Karitas zaveda, da je takojšnje nudenje pomoči zelo pomembno. Zaradi katastrofalnih posledic nesreč na prizadetih območjih so pogosto ogrožena življenja, primanjkuje pa tudi osnovnih materialnih dobrin. Na najbolj prizadetih območjih so zraven lokalne skupnosti, gasilcev, Uprave za zaščito in reševanje, Slovenske vojske, humanitarnih delavcev Rdečega križa in drugih, ki pomagajo, prisotni tudi strokovni sodelavci in prostovoljci Karitasa, ki poročajo o stanju na terenu in dajejo prve podatke o škodi, ki jo je povzročila naravna nesreča. Poročila o škodi sestavljajo s pomočjo poročil URSZR in prostovoljcev na terenu. Takoj za oceno stanja, skuša Karitas nuditi prvo pomoč prizadetim ljudem na terenu in hkrati se osredotočajo tudi na zbiranje pomoči, kot so oblačila, hrana in druge nujne potrebščine. V takšni situaciji sodelujejo z drugimi humanitarnimi, vladnimi in nevladnimi organizacijami in javnimi podjetji kot so Radio in televizija Slovenija, Telekom, Pošta, Radio Ognjišče, Rdeči križ ipd. (Bračun 2008, 97–99).

Za pomoč ob nesrečah se skliče strokovni svet slovenske Karitas in sprejme temeljne usmeritve za nadaljnje ravnanje in pomoč. Ustanovi se koordinacijska skupina strokovnih delavcev, ki izvajajo projekte pomoči, po vnaprej določenih merilih in navodilih za razdeljevanje pomoči, za kar obstajajo tudi obrazci oz. vloga za dodelitev pomoči.

Pomoč ob naravnih nesrečah kot so poplave, poteka v štirih fazah. Prva faza je takojšnje nudenje prve pomoči, kar obsega pomoč pri nastanitvi, pomoč v hrani, vodi, obleki in drugih nujnih potrebščinah. Temu sledi druga faza, ki je večinoma v obliki finančnih sredstev za

ustvarjanje osnovnih življenjskih pogojev in prvo sanacijo nastale škode. Tretja faza obsega pomoč za normalizacijo življenja po poplavih, kamor spadajo tudi finančna sredstva za poračun elektrike in za nakup nujnega pohištva, nato pa sledi faza spremljanja najbolj akutnih situacij, ki se izkažejo kasneje, lahko tudi nekaj mesecev po prvi sanaciji (Bračun 2008, 97–99).

5.2 RDEČI KRIŽ

Nastanek in prelomne letnice Rdečega križa v Sloveniji (RKS) segajo v Avstro-Ogrsko, ko se ta leta 1863 pridruži šestnajstim ustanoviteljem Rdečega križa. Tri leta za tem ustanovijo na Kranjskem žensko društvo za pomoč ranjenim in bolnim vojakom, ki ga leta 1902 združijo z moškim društvom Domoljubno pomožno društvo deželno iz leta 1879. Nato leta 1918 ti prekinajo zveze z Avstrijskim Rdečim križem in ustanovijo tako rekoč začetke slovenskega Rdečega križa. Kraljevska vlada v Beogradu sprejme odločbo o delu Rdečega križa na celotnem ozemlju SHS. V Sloveniji ustanovijo banovinski odbor Rdečega križa in podobore (danes območna združenja). Ko razpade stara Jugoslavija, so tudi društva Rdečega križa razpuščena. Okupator nato formira nova društva pod njegovim nadzorom. Italijani ustanovijo Rdeči križ Ljubljanske pokrajine, ki pa po kapitulaciji Italije pade pod nemško okupacijo. Rdeči križ Slovenije so nato ustanovili 18. junija 1944 na osvobojenem ozemlju v Beli krajini. Po vojni se le ta vključi v organizacijo Rdečega križa Jugoslavije, ki deluje do leta 1991, ko se po razglasitvi samostojnosti in suverenosti Republike Slovenije osamosvoji in deluje kot samostojni Rdeči križ Slovenije. Mednarodna organizacija Rdečega križa ga kot samostojno in enakopravno članico gibanja potrdi v Ženevi leta 1993 (Rdeči križ Slovenije 2012c).

Sedaj Rdeči križ Slovenije tvori sedež in 56 območnih združenj v okviru katerih deluje 891 krajevnih organizacij in kot humanitarna organizacija izvaja javna pooblastila na podlagi Zakona o Rdečem križu Slovenije in Zakona o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami. Temelj njihovega delovanja predstavljajo dokumenti Mednarodnega gibanja Rdečega križa in Rdečega polmeseca (Rdeči križ Slovenije 2012c).

Na podlagi aktualne zakonodaje je njihovo področje dela motivirati in pridobiti čim več krvodajalcev. Organizirajo tudi tečaje prve pomoči, ter ustanavljajo in usposabljujejo enote za prvo pomoč. Organizacija izvaja ukrepe zdravstvenega varstva ljudi ob naravnih in drugih nesrečah ter oboroženih spopadih. Ob tem izvaja tudi ukrepe za sprejemanje in nastanitev evakuiranega prebivalstva in drugih ogroženih ljudi ter druge ukrepe, ki omogočajo preskrbo

ogroženih in prizadetih ljudi. Med drugim Rdeči križ organizira usposabljanje osebja za opravljanje nalog, ki jih določajo Ženevske konvencije in opravlja naloge v zvezi z obveščanjem, evidentiranjem in poizvedovanjem o podatkih žrtev oboroženih spopadov in prizadetih v naravnih in drugih nesrečah (Ministrstvo za obrambo 2012c).

5.2.1 Ukrepanje v primeru naravnih nesreč

Rdeči križ Slovenije je vključen v nacionalni sistem zaščite, reševanja in pomoči. V okviru tega izvaja ukrepe zdravstvenega varstva ljudi ob naravnih in drugih nesrečah ter skrbi za njihovo nastanitev in preskrbo, če so ogroženi. Zadolženi so za zagotavljanje pogojev za pripravo in pošiljanje humanitarne pomoči in organizirajo usposabljanja prostovoljcev za opravljanje humanitarnih dejavnosti določenih z Ženevskimi konvencijami.

Ker so naravne nesreče nepredvidljive, si v Rdečem križu prizadevajo sproti nadgrajevati obstoječe programe, ki zagotavljajo odzivnost v vsakem trenutku, saj je dobra odzivnost in koordinacija dela na terenu zelo pomembna. Posebno pozornost namenijo hitremu sprejemanju informacij s terena in komunikaciji med terenom in vodstvom ter obveščanju javnosti. Ob večji naravni nesreči se organizacija trudi, da se ustrezno v najkrajšem možnem času odzove na situacijo in nudi pomoč ogroženim ljudem. Temeljna naloga je zagotavljanje humanitarne pomoči prizadetim prebivalcem in sodelovanje s službami, ki izvajajo naloge zaščite, reševanja in pomoči. Rdeči križ si prizadeva usposobiti čim več strokovnjakov in prostovoljcev, ki bodo izvajali naloge zaščite, reševanja in pomoči. Usposabljanja potekajo na nacionalnem in lokalnem nivoju s čimer zagotovijo stalno pripravljenost in večjo operativno sposobnost ekip. Njihova pomoč je ključnega pomena pri zagotavljanju materialnih pogojev za delovanje ob naravnih in drugih nesrečah, predvsem pri organizaciji delitve in prevoza pomoči ter posredovanju podatkov o žrtvah in pogrešanih v nesrečah (Rdeči križ Slovenije 2012a).

V prihodnosti organizacija stremi k izpopolnjevanju načrtov ukrepanja ob nesrečah velikih razsežnosti tudi na mednarodnem nivoju in da bi bila humanitarna pomoč poslana iz Slovenije bolj transparentna. Navedeno lahko dosežejo s sodelovanjem z Mednarodno federacijo društev Rdečega križa in Rdečega polmeseca ter Vlado RS, Ministrstvom za obrambo oziroma URSZR (Rdeči križ Slovenije 2012a).

Uredba o organiziranju, opremljanju in usposabljanju sil za zaščito, reševanje in pomoč ureja merila ob naravnih in drugih nesrečah, kjer občine v sodelovanju z Rdečim križem in drugimi

nevladnimi organizacijami, ter gospodarskimi družbami in zavodi organizirajo ekipe za prvo pomoč, kadar država ne more zagotoviti poklicnih enot. Navedena uredba Rdečemu križu nalaga organiziranje stacionarija v večjih mestih po Sloveniji, ki so potrebni za oskrbovanje in negovanje poškodovanih, obolelih in posebno ogroženih prebivalcev kot so invalidi, starejši, nosečnice in matere z otroki. V skladu s to uredbo Rdeči križ organizira enotno poizvedovalno službo na območju države, ter ekipe za prvo pomoč. Dejavnost Rdečega križa, kar je organiziranje in usposabljanje ekip prve pomoči, je sofinancirana s strani Uprave za zaščito in reševanje na podlagi medsebojnih pogodb (Uredba o organiziranju, opremljanju in usposabljanju sil za zaščito, reševanje in pomoč 2007, 30. člen).

6 HUMANITARNA POMOČ SLOVENIJE NA MEDNARODNEM NIVOJU

Nacionalni koordinator za mednarodno razvojno in humanitarno pomoč je v pristojnosti Ministrstva za zunanje zadeve, podrobneje Direktorata za mednarodno razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč, ki deluje na tem področju od leta 2011. Pristojnosti direktorata so načrtovanje politik mednarodnega razvojnega sodelovanja na državni in tudi mednarodni ravni, ter njihovo izvajanje in koordiniranje. Zaposleni na direktoratu so zadolženi tudi za načrtovanje in izvedbo humanitarne pomoči. Zunanje ministrstvo pri svojem delu sodeluje z nevladnimi razvojnimi in humanitarnimi organizacijami, ki so večinoma združene v platformi nevladnih organizacij kot je SLOGA². Prizadevajo si sodelovati tudi z drugimi organizacijami, univerzami, gospodarskimi družbami, lokalnimi skupnostmi in državami donatoricami. Država nudi humanitarno pomoč preko Direktorata za mednarodno razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč kadar države, ki jih doletijo naravne ali druge nesreče ter oboroženi spopadi, ne zmorejo ali pa nočejo same zagotoviti pomoči prizadetim prebivalcem. Humanitarna pomoč se nudi vedno, ne glede na to, če države za njo zaprosijo ali ne. Namen humanitarne pomoči je preprečiti ali olajšati trpljenje ljudem udeležnim v nesreči in je nediskriminatorna. Prav tako pa ni povezana s kakšnimi političnimi cilji. Humanitarna pomoč se vrši po bilateralnih programih, če ti obstajajo, v nujnih kriznih situacijah pa preko mednarodnih in slovenskih humanitarnih organizacij. Ministrstvo pri svojem delu sodeluje tudi z Ministrstvom za obrambo ter Uradom za zaščito in reševanje. Sodeluje pa tudi v delovnih telesih EU in deluje v delovni skupini Sveta EU za humanitarno pomoč in pomoč v hrani (COHAFA) in Odboru Evropske komisije za humanitarno pomoč (HAC). Sodeluje pri odzivih EU na humanitarne situacije, ter o svojih aktivnostih sproti poroča. Humanitarno pomoč se posreduje velikokrat preko mednarodnih humanitarnih organizacij, kot je MORK, IFRC, Karitasa, UNHCR, UNICEF in WFP (MZZ 2013).

V 14. členu Resolucije o mednarodnem razvojnem sodelovanju Republike Slovenije za obdobje do leta 2015 (ReMRS15 2008) je določeno, da se humanitarna in postkonfliktna pomoč države deli na pomoč v krizah ter na redno humanitarno in postkonfliktno pomoč. Krize so opredeljene kot naravne in druge nesreče ter spopadi. Redna humanitarna in

² Sloga (Slovenian global action) je platforma neprofitnih in nevladnih organizacij za razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč.

postkonfliktna pomoč pa mora biti usmerjena v zmanjševanje revščine in lakote, protiminsko delovanje ter pomoč otrokom v postkonfliktnih situacijah.

20. člen navedenega zakona določa, da država okrog 10 odstotkov svoje razvojne pomoči nameni za humanitarno in postkonfliktno pomoč. Od tega naj bodo tri četrtine namenjene za redno humanitarno pomoč, preostalo pa za pomoč v izrednih razmerah. Če ta sredstva za pomoč v izrednih razmerah ne bi zadostovala, se manjkajoči del dopolni oziroma financira iz drugih proračunskih virov, lahko tudi iz splošne proračunske rezerve (ReMRS15 2008).

Ob večji naravni nesreči Slovenija posreduje svoja sredstva, tehnično opremo, nastanitvene enote, pripomočke za energijo, za prečiščevanje vode in podobno pomoč preko mehanizma civilne zaščite EU, kar so že utečeni postopki, ki se urejajo preko URSZR na Ministrstvu za obrambo. To se izvaja takrat ko se točno ve kaj, koliko in kje država to potrebuje. Logistično krizo lahko povzroči pomoč, ki v prizadeto državo ne pride ob pravem času ali pa sploh ni prava. Včasih se zgodi, da mora država donatorica najprej poskrbeti za kapacitete in prostor, kjer se bo poslana humanitarna pomoč hranila in šele nato jo lahko pošljejo. Težave so lahko tudi, če so paketi pomoči vnaprej sestavljeni po istem modelu za različne dele sveta. Tako lahko na Tahitiju dobijo v paketu odeje, čeprav za njih niso zaprosili. Za poslano pomoč država donatorica ne prejme povratnih informacij o prispeli pomoči, zato velikokrat obstaja možnost, da pomoč ne pride do tistih, ki jim je namenjena (Bukinac Cimperšek 2013).

Slovenija lahko kot del Evropske skupnosti humanitarno pomoč nameni preko ECHO, ki je zadolžen za vodenje humanitarne pomoči prebivalstvu držav, ki niso članice Evropske unije, ki jih prizadenejo naravne nesreče ali izredni dogodki. V teh primerih ECHO zagotavlja nujno humanitarno pomoč prizadetim prebivalcem v naravnih ali drugih nesrečah, lahko pa tudi aktivirajo ekipe za pomoč ali le financirajo transport humanitarne pomoči. Pomoč nudijo tudi beguncem in razseljenim osebam ter izvajajo in podpirajo programe za njihovo kasnejšo vrnitev domov. Ukvarjajo se tudi s temami kako nesreče preprečevati in kako povečati pripravljenost na njih. Urad ne deluje neposredno na terenu in humanitarno pomoč tako ali drugače financira. Urad ima za posredovanje sklenjene sporazume z raznimi NVO, ki večji del prihajajo iz držav članic Evropske unije. Nekaj teh organizacij izvira iz Združenih narodov, kakšnih 10 odstotkov pa je ostalih mednarodnih organizacij (Nagode 2000/2001, 419).

Če država ni članica EU, kot je recimo Iran, gre informacija preko OCHA (ZN) in preko Evropske zunanje službe, lahko pa država, ki pomoč potrebuje, za njo sama zaprosi. Informacija lahko pride tudi preko slovenskih veleposlaništev, če jih v tistih državah imamo. Pomoč veliko krat poteka preko Rdečega križa ali UNHCR, ker to preprosto predstavlja najmanj težav. Organizaciji sta registrirani skoraj v vseh državah, kar pa OZN ni, zato v tiste države ne more kar tako vstopiti. Če pomoč ne poteka preko OCHA, se organizirajo donatorske konference, ki jo vodi ena od agencij ZN. Ena takšna donatorska konferenca je bila 30. januarja v Kuvajtu, kjer se je razpravljalo o krizi v Siriji. Dnevno imajo v Siriji okrog 1000 beguncev, zato je v nudenje pomoči vključenih več humanitarnih organizacij, kot je UNHCR, WFP ipd. Zelo pomembno je sodelovanje in povezovanje mednarodnih organizacij, tudi zaradi tega, da so seznanjene, kaj katera dela (Bukinac Cimperšek 2013).

7 POPLAVE

Poplave so naravni pojavi, ki nastanejo zaradi obilnih padavin, taljenja snega ali medsebojnega skupnega delovanja (Wikipedia 2013b). Poplav ne moremo preprečiti, lahko pa jih napovemo in tako povzamemo prve nujne ukrepe za zmanjšanje posledic in zavarovanje življenj. Posledice poplav ali njihov obstoj povečujejo širjenje naselij na poplavno ogroženih območjih in povečanje premoženjske vrednosti na teh območjih (Direktiva 2007/60/ES Evropskega parlamenta in Sveta o oceni in obvladovanju poplavne ogroženosti 2007, 2. člen).

K reševanju problemov je potrebno pristopiti skupaj, več organov ene države ali še bolje, več držav skupaj. Prednost bi morali dati preventivnim ukrepom kot so informiranost o ogroženosti in nevarnosti, ki se pojavijo zaradi poplav in ustrezni organiziranosti alarmiranja (Ministrstvo za kmetijstvo in okolje 2009).

V Sloveniji naj bi bilo kar 1200 poplavnih območij. Od tega je kar 58 takih, ki so opredeljena kot nevarna in bi tam nastala največja škoda, saj obsega 46 kvadratnih kilometrov, kjer biva 130 tisoč prebivalcev. Upam, da bosta država in širša družba dovolj odgovorne, da bosta najbolj ogrožena območja urejale prednostno (RTV SLO 2012).

Kot smo že predhodno ugotovili, je pri večjih naravnih nesrečah, reševanju ter pomoči prizadetim prebivalcem zelo pomemben vidik solidarnosti. Načelo solidarnosti pri obvladovanju poplavne ogroženosti izpostavlja tudi poplavna direktiva. Države članice spodbuja k pravični porazdelitvi odgovornosti pri skupnem sprejemanju ukrepov. Države morajo sodelovati v celotnem rečnem toku, ne glede na meje, saj lahko ukrepi koristijo vsem vzdolž rečne struge. Za pripravo načrtov pa naj države članice uporabljajo obstoječe in veljavne predhodne ocene ogroženosti ter njene načrte in ukrepe za zmanjševanje posledic poplav (Direktiva 2007/60/ES Evropskega parlamenta in Sveta o oceni in obvladovanju poplavne ogroženosti 2007, 16. člen).

Za ukrepanje ob poplavah imamo pripravljene ustrezne načrte na lokalni in državni ravni, saj lahko le tako zagotovimo ustrezno, organizirano in učinkovito ukrepanje in reševanje. Varstvo pred poplavami obsega preventivo, pripravljenost za zaščito, reševanje in pomoč ter odpravljanje posledic poplav in obnovo (Ministrstvo za obrambo 2005, 8–17).

Varstvo pred poplavami zagotavljajo državne in lokalne gospodarske javne službe, občine, državni organi, prebivalci, prostovoljna društva in nevladne organizacije, ki se ukvarjajo z

zaščito in reševanjem. Če poplave nastopijo nepričakovano in nenadoma, takojšnje ukrepe za reševanje ljudi, njihovega imetja in reševanje živali povzemajo sile za zaščito, reševanje in pomoč. V katastrofalnih poplavah Slovenija zaprosi za pomoč države, s katerimi ima sklenjene določene sporazume. Za pomoč lahko zaprosi tudi države in mednarodne organizacije v okviru EU, NATA, ZN in programa Partnerstva za mir (Ministrstvo za obrambo 2005, 22–23).

7.1 ZAGOTAVLJANJE MATERIALNE IN HUMANITARNE POMOČI OB POPLAVAH

Vlada RS odloča o uporabi materialnih sredstev iz državnih rezerv za pomoč prizadetim v poplavah. V nujnih primerih o tem odloča poveljnik CZ ali njegov namestnik. Materialna pomoč je specialna oprema, kot je gradbena mehanizacija, naprave za prečiščevanje vode in električni agregati. V materialno pomoč se šteje tudi pomoč v zaščitni in reševalni opremi ter sredstvih za začasno nastanitev ljudi, ki so ostali brez doma. Tukaj bi lahko rekli, da se materialna in humanitarna pomoč prepletata, saj obe zagotavljata ali pomagata ljudem zagotoviti najnujnejše potrebe in dostojno življenje. Gre tudi za pomoč v hrani, pitni vodi, zdravilih, obleki ter obutvi (Ministrstvo za obrambo 2005, 46–47).

Vlada RS lahko zaprosi tudi za mednarodno pomoč. Prošnje se pošljejo sosednjim in drugim državam ter mednarodnim organizacijam. Drugače se ravna le, če je to določeno z mednarodnimi sporazumi. Mednarodno pomoč usklajuje URSZR in sicer gre za pomoč strokovnjakov, reševalnih enot in služb druge države. Lahko gre tudi za zaščitno in reševalno opremo, v kolikor je sami ne posedujemo ali nam je primanjkuje. Mednarodna materialna pomoč so sredstva namenjena brezplačni razdelitvi prebivalcem, ki jih je prizadela poplava in služi kot pomoč za lajšanje posledic nesreče, saj lahko gre za živila, pitno vodo, obleko, obutev, zdravila, krmo za živino in druga sredstva za odpravljanje posledic nesreče (Ministrstvo za obrambo 2005, 48–50).

Za humanitarno pomoč ob poplavah je zadolžen Rdeči križ Slovenije in druge humanitarne organizacije, ki se vključijo v sistem zaščite, reševanja in pomoči. Rdeči križ prav tako sprejema in usklajuje humanitarno pomoč namenjeno prizadetemu prebivalstvu v poplavah.

Če za vnos reševalne opreme in humanitarne pomoči, ki jo namenijo druge države in mednarodne humanitarne organizacije poskrbi humanitarna organizacija, je ta oproščena carinskih plačil (Ministrstvo za obrambo 2005, 46–50).

Za začasno nastanitev in oskrbo prizadetih prebivalcev so zadolžena podjetja, ki imajo prostore za nastanitev in hrano, Rdeči križ Slovenije, Slovenska Karitas in druge humanitarne organizacije, centri za socialno delo ter občani, ki so pripravljeni pomagati. Navedene službe in organizacije poskrbijo za nastanitev prebivalstva, oskrbo z najnujnejšimi potrebščinami ter za zbiranje in razdeljevanje humanitarne pomoči (Ministrstvo za obrambo 2005, 67–68).

7.2 VLOGA MEDIJEV OB POPLAVAH

Tako kot je zelo pomembno o posledicah poplav velikih razsežnosti obveščati pristojne organe kot so vlada, ministrstva, državni organi in službe, ki izvajajo naloge zaščite, reševanja in pomoči, pa je zelo pomembno tudi obveščanje prebivalstva preko medijev. Za to poskrbi Ministrstvo za obrambo oziroma URSZR, ki ob pomoči drugih državnih organov in nevladnih organizacij pripravlja dnevni informativni bilten, objavlja aktualne informacije na Teletekstu TV Slovenija in internetu ter pripravlja izredne informativne biltene. Če so zaradi poplav ogrožena življenja ljudi in je izvajanje zaščitnih ukrepov potrebno takoj, prebivalstvo na ogroženem ali prizadetem območju na nevarnost opozorijo s sirenami, z alarmnim znakom za preplah. Takoj po alarmiranju s sirenami, pristojni center za obveščanje informacijo posreduje še preko obvestila na radiu, televiziji ali na drugi predviden način. Obvestilo mora vsebovati informacijo o vrsti nevarnosti in napotke za osebno zaščito in napotke za izvajanje zaščitnih ukrepov. Če se je alarmni znak za preplah uporabil v obmejnem območju, mora pristojni regijski center o vzroku alarma obvestiti regijski center sosednje države. Za obveščanje javnosti o stanju poplav je pristojna občina, ki so jo poplave prizadele in informacije posredujejo preko javnih občil. Da bi lahko informacije obravnavali bolj individualno, za dodatna vprašanja objavijo posebne telefonske številke ali organizirajo informativne centre. Če je prizadetih več občin, je za obveščanje pristojen regijski center, ob poplavah večjih razsežnostih poplav pa državni. Takrat je za obveščanje javnosti pristojna Vlada RS oziroma Urad Vlade RS za informiranje, ministrstva in drugi državni organi. Urad Vlade RS za informiranje organizira in vodi tiskovno središče in novinarske konference ter pripravlja skupna sporočila za javnost. Tujim medijem in novinarjem, ki opravljajo svoje delo v Sloveniji posreduje in omogoča informacije in druga gradiva v zvezi naravne nesreče. Njihovo delo je tudi spremljanje domačih in tujih medijev ter njihovih informacij, ki jih o aktualnih situacijah dajejo v javnost (Ministrstvo za obrambo 2005, 29–38).

Zakon o medijih (2001) v 25. členu določa, da Radio Slovenija, Televizija Slovenija in Slovenska tiskovna agencija objavljajo nujna sporočila ob nesrečah v zvezi z resno

ogroženostjo življenja, zdravja ali premoženja ljudi, kulturne in naravne dediščine ter varnosti države. Obveščanje javnosti je brezplačno in na zahtevo državnih organov ter javnih podjetij in javnih zavodov.

Kar se tiče humanitarne pomoči, lahko mediji vzpodbudijo njeno akcijo zbiranja. Mediji in organizacije, ki zbirajo humanitarna sredstva morajo sodelovati, saj lahko le njihova soodvisnost doseže največ. Preko medijev dosežejo javno naklonjenost akciji. Mediji opozarjajo na krizo, informirajo in prikažejo dejansko situacijo bolj slikovito, s čimer dobijo medijsko pozornost in veliko odmevnost.

8 POPLAVE V NOVEMBRU 2012

V diplomski nalogi bomo preverili, kakšni so bili ukrepi države, sil za zaščito, reševanje in pomoč ter humanitarnih organizacij ob katastrofalnih poplavah v času med 4. in 7. novembrom v letu 2012.

Dne 4.11.2012 so celotno državo zajele močne padavine, ki pa so se v naslednji dan le še okrepile in povzročile porast rek ter obsežne poplave na območju reke Drave, Savinje, Meže, Soče, Save Bohinjke in Save Dolinke. Poplave so nastopile prej in so bile zelo obsežne zaradi prekomerne namočenosti tal, saj smo imeli deževno vreme že konec oktobra. Najprej so bile najobilnejše padavine na Severnem Primorskem, Notranjskem in Gorenjskem, nato pa so se padavine okrepile v severni Sloveniji in se razširile na širše območje zahodne Slovenije. V noči na 6. 11. so padavine postopoma ponehale. Tekom dneva so se pojavljale le krajevne plohe in nevihte (Ministrstvo za kmetijstvo in okolje 2012, 1).

Najhujše poplave smo beležili na porečju reke Drave, zaradi povečanega pritoka reke iz sosednje Avstrije, saj so tamkajšnje hidroelektrarne povečale izpust vode iz akumulacij. Hidrološka prognostična služba za reko Dravo je izdala opozorilo za poplave, saj se je pretok reke od 5. ure zjutraj v nekaj urah povečal iz opozorilnih 860 na dobrih 2500 kubikov pretoka vode na sekundo. Za primerjavo, leta 1965 smo zabeležili pretok reke 2600 kubičnih metrov na sekundo. Navedeni pretoki pomenijo veliko nevarnost poplavljanja širših območij porečja in naseljenih območjih ob celotnem toku reke. Pretok Drave je bil ponekod tudi do 2900 kubičnih metrov na sekundo, na meji s sosednjo Hrvaško pa je dosegel tudi do 3000. Poplavljali so tudi manjši pritoki in hudourniki (Ministrstvo za kmetijstvo in okolje 2012, 4–7).

8.1 UKREPANJE V POPLAVAH

Poplave v času med 4. in 7. novembrom so zajele več regij v Sloveniji in povzročile veliko škodo v Severnoprimerški, Gorenjski, Koroški, Ljubljanski, Zahodnoštajerski, Vzhodnoštajerski, Podravski, Posavski in Zasavski regiji. Pomoč so potrebovali v 103 občinah.

Agencija RS za okolje in prostor oziroma hidrološka prognostična služba je redno spremljala naraščanje pretokov rek in tako tudi pravočasno izdala hidrološka opozorila z opisom stanj, napovedmi in kartami nevarnosti za prihajajoče poplave. Pristojne službe in javnost je bila

obveščena po ustaljenih postopkih preko faksa, elektronske pošte in na spletnih straneh Agencije Republike Slovenije za okolje (ARSO), kjer so objavili trenutne situacije. Organizirani sta bili tudi novinarski konferenci dne 2. in 4. novembra, kjer so izdali rdečo, najvišjo stopnjo ogroženosti zaradi poplav. Nepričakovano se je pojavil močan veter z juga, ki je situacijo otežil, saj so se padavine pomaknile na avstrijsko stran in vzhod države. Večina vodotokov je preseгла rekordne vrednosti in tako se je voda prelila čez struge rek, potokov, hudournikov in pričela poplavlјati. Kljub pričakovanim in napovedanim poplavam in opozorilom državnih organov preko medijev je prišlo do zalivanja kletnih in pritličnih prostorov z meteornimi vodami in podtalnico. Veliko cest je bilo poplavljenih in neprevoznih, odnašalo je gramoz z gozdnih cest in spodkopavalo cestne bankine. Ceste so bile zaradi plazov neprevozne. Velike težave so povzročali prekinjeni vodovodi in kanalizacije ter vdori meteornih vod v vodno omrežje (Ministrstvo za obrambo 2012f, 1–3).

Pri takojšnjem ukrepanju je sodelovalo več rednih služb in enot za zaščito in reševanje na lokalnem, regijskem in zaradi obsežnosti poplav, tudi državnem nivoju. Službe so poskrbele za črpanje meteornih vod in podtalnice iz stanovanjskih in proizvodnih objektov. Prebivalcem so pomagali polniti in nameščati protipoplavne vreče, da bi preprečili vdor vode v objekte ter graditi obrambne nasipe pred poplavnimi vali. Službe za zaščito in reševanje so odstranjevale naplavine, čistile cestne prepuste, postavljale cestne zapore, odstranjevali podrta drevesa iz cestišč ter čistile in odstranjevale nevarne snovi, da bi zmanjšali oziroma preprečili njihovo odtekanje v podtalnico in pitno vodo. Prekuhavanje vode je bilo v vsakem primeru nujno. Prizadeti prebivalci so potrebovali pomoč pri evakuaciji najbolj ogroženih, njihovega premoženja, pri začasnem pokrivanju streh in umiku živali (Ministrstvo za obrambo 2012f, 3–5).

Ker je bilo ukrepanje hidrološke službe pravočasno in so pred in med poplavami uvedli stalno dežurstvo, da so lahko ves čas spremljali situacijo, je bilo od tega odvisno tudi ukrepanje drugih služb. Na podlagi opozoril pristojnim službam iz dne 30.11. je bila odrejena stalna pripravljenost enot CZ. Poveljnik CZ RS je izdal odredbo za vzpostavitev operativnega dežurstva Štaba CZ RS, dosegljivost njihovih članov v operativni sestavi ter pripravljenost štabov v regiji in gasilskih poveljstev na medobčinski ravni. Odredba je zajemala pripravljenost občinskih poveljnikov CZ ter okrepitev dela regijskih centrov za obveščanje. Okrepilo se je delovanje podpornih služb na ravni države, logistična pomoč regijskih silam za zaščito, reševanje in pomoč. Preverili so zalogo razpoložljivih materialnih sredstev in

državnih rezerv za primere poplav. Preverili so tudi dostop do njih. Zagotovljeno je bilo stalno izdajanje sredstev iz državnega logističnega centra ter ostalih regijskih. Pri materialnih sredstvih za primere poplav govorimo o protipoplavnih vrečah, potopnih črpalkah, črpalkah za črpanje mulja, lopatah, metlah, gumijastih škornjih, rešilnih jopičih, čolnih ipd. (Ministrstvo za obrambo 2012f, 5–10).

Zaradi meteorološke in hidrološke napovedi ter odredb Poveljnika CZ RS je URSZR preko svojih izpostav obvestila župane, predstavnike lokalnih skupnosti pristojne za zaščito in reševanje, poveljnike CZ, regijska in občinska gasilska poveljstva ter državljane. Aktivirali so tudi reševalne sestave. Delovali so tudi centri za obveščanje v Slovenj Gradcu, Murski Soboti, Ptuj, Trbovljah, Novem Mestu in Postojni, ki sicer ne izvajajo dežurstev v nočnih izmenah, kar se je kasneje izkazalo za zelo dobro potezo. V pripravljenosti za pomoč v poplavah je bila tudi Veterinarska uprava, ki ima preko svojih javnih veterinarskih enot 24 urno dežurstvo. V skladu z usmeritvami Generalštaba Slovenske vojske so bili v pripravljenosti tudi pripadniki Slovenske vojske, v kolikor bi potrebovali njihovo pomoč pri reševanju in odpravljanju posledic poplav (Ministrstvo za obrambo 2012f, 10).

S strani URSZR je bilo obveščeno tudi Ministrstvo za notranje zadeve, ki je preko Operativno komunikacijskega centra Generalne policijske uprave (OKC GPU) obvestilo Policijske uprave, ti pa komandirje Policijskih postaj, ki so stopili v stik z lokalno skupnostjo in ostalimi službami za izvajanje nalog zaščite in reševanja (Ministrstvo za obrambo 2012f, 10).

Pri reševanju je sodelovalo več služb, ministrstev in organizacij, najvidnejši med njimi so Ministrstvo za obrambo, URSZR, CZ, Gasilska zveza Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve, Ministrstvo za infrastrukturo in promet oziroma Direkcija Republike Slovenije za ceste, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje ter humanitarni organizaciji Rdeči križ in Slovenska Karitas.

Na najbolj kritičnih območjih so bile aktivirane poklicne in prostovoljne gasilske enote, komunalne službe, ki so prebivalce oskrbele s pitno vodo ter odpravljale napake in poškodbe na vodovodnih in kanalizacijskih ceveh. Naloga cestne službe je bila odstranjevanje gramoza in blata s cestišč, postavljali pa so tudi zapore na cestah, ki so bile neprevozne ali pa je bila uporaba le teh nevarna. Vodna gospodarska podjetja ter podjetja Elektro, Telekom, Soške, Dravske, Savske elektrarne, so skušali uravnavati pretok rek z zapornicami. Aktivirani so bili

tudi Regijski štabi CZ. Vse službe so svoje delo pri odpravi posledic katastrofalnih poplav opravljale v skladu s svojo zakonodajo in korektnim nastopom, z željo da pomagajo čim hitreje čim večjemu številu prizadetih prebivalcev (Ministrstvo za obrambo 2012f, 1–11).

8.1.1 Ministrstvo za obrambo

Uprava RS za zaščito in reševanje

Njihovo delo je bila stalna podpora štabu CZ ter posredno tudi regijskih štabom CZ tam, kjer so pomoč potrebovali, aktiviranje reševalnih enot, če je bilo to potrebno in koordinacija že poslane pomoči na prizadeta območja. Poskrbeli so tudi za izdajo in dopolnjevanje materialno tehničnih reševalnih sredstev iz državnega logističnega centra ter tudi iz regijskih, ko je občinam teh sredstev primanjkovalo. Aktivirana je bila Državna enota za hitre reševalne intervencije, regijski in občinski štabi CZ ter regijske in občinske enote za zaščito in reševanje. Najprej so bili aktivirani gasilci. Njihova naloga je bila tudi obveščanje javnosti in posredovanje opozoril, ki so jih sproti prejeli od ARSO in posameznih hidroelektrarn, medijem in ogroženi lokalni skupnosti. Center za obveščanje Republike Slovenije (CORS) je ves čas od 4.11., torej od prvih opozoril naprej sodeloval z elektrarnami, ki so beležile povečan pretok rek in si z njimi izmenjeval informacije. Regijski centri za obveščanje (ReCO) so bili vse kritične dni zelo obremenjeni in so zabeležili več kot 13000 klicev. Največ odgovorjenih klicev, kar 2341 jih je bilo na območju Maribora, v Celju 2216, Slovenj Gradcu 1794 in v Ljubljani 1699 klicev na katere so operaterji uspeli odgovoriti. Za primerjavo je običajni povprečni odzivni čas operaterja za klic v sili na številki 112 štiri do pet sekund, med poplavami pa se je odzivni čas povečal na osem sekund (Ministrstvo za obrambo 2012f, 13).

Gasilci

Poklicne enote ter prostovoljni gasilci so prebivalcem pomagali s črpanjem vode iz zalitih prostorov, polnili protipoplavne vreče in gradili protipoplavne nasipe. Življenje in premoženje prebivalcev so ogrožali tudi zemeljski plazovi, zato so gasilci poskrbeli za njihovo pravočasno evakuacijo iz ogroženih območij. Iz državnih rezerv so uporabili še dodatnih 18400 protipoplavnih vreč, 10 motornih žag, da so lahko odstranjevali naplavljenе ovire in nanose, 34 črpal in 2 čolna, saj je bilo to ponekod edino prevozno sredstvo, da so lahko prišli do prebivalcev, njihovih stanovanjskih objektov ali celo naselij. S čolni so tako do njih dostavili najnujnejše potrebščine, kot je pitna voda, zdravstvena oskrba ali so z njimi izvajali evakuacijo. Voda bi lahko bila zaradi vdorov nevarnih snovi in kurilnega olja v vodovodno

omrežje kontaminirana in je bila tako neuporabna. Iz državnih rezerv so uporabili tudi 90 kompletov za začasno nastanitev ogroženih prebivalcev. Državne rezerve so bile uporabljene šele, ko občine niso imele več lastnih zalog, da bi lahko še naprej učinkovito zagotavljali reševanje in odpravo posledic. Da bi si lažje predstavljali obsežnost reševalne akcije, je dnevno pri reševanju in zaščiti sodelovalo okrog 5000 operativnih gasilcev. Največ v Koroški in Savinjsko-šaleški regiji, kjer so jih našteali kakih 1000, nato 880 članov v Mariborski regiji in kar 700 v Celjski. Sledile so jim Severnoprimska, Gorenjska, Ljubljanska z nekaj več kot 300, na koncu še Podravska regija, kjer je delovalo okrog 250 gasilcev in v Posavski 105 (Ministrstvo za obrambo 2012f, 12–13).

Slovenska vojska

Kot smo že predhodno omenili, so se v reševanje in odpravo posledic vključili pripadniki Slovenske vojske. Enote, natančneje 40 vojakov je v Vipavo prispelo že dne 4.11., da so lahko naslednji dan takoj pričeli z delom odpravljanja posledic naravne nesreče. Dne 6.11. je na območje Podravja, Koroške, vzhodne in zahodne Štajerske regije prispelo skupno 473 pripadnikov Slovenske vojske skupno. Večinoma so bili vojaki ter nekaj pripadnikov poveljstva in kontrole. Velik del njihovega doprinosa k odpravi posledic je bilo delo z delovnimi stroji in tovornimi vozili. Izpostaviti je potrebno postavitve montažnih mostov in sicer v Ljubnem in Črni na Koroškem. Od 5.11. naprej je Slovenska vojska načrtovala njihovo delo po načrtu, imenovanem Vihra (Ministrstvo za obrambo 2012f, 12).

8.1.2 Ministrstvo za notranje zadeve

Naloge policistov so bile, da so skrbeli za promet in zavarovanje zaprtih državnih in lokalnih cest. Tudi Policija je ustanovila operativni štab na nivoju GPU in od tam usmerjala delo in koordinirala svoje enote in naloge. Vodje policijskih okolišev in pomočniki komandirjev so sodelovali v občinskih štabih CZ, tam kjer so bile posledice hujše, so se predstavniki Policije pridružili štabu CZ. V pripravljenosti so bile starešine policijskih enot, po potrebi bi se aktivirale tudi posebne policijske enote (PPE). Osnovna naloga Policije je varovanje življenja in premoženja ljudi in vzdrževanje javnega reda na območjih, kjer so jih prizadele poplave. Policisti so na terenu sodelovali z drugimi službami in izvajali nujne ukrepe in zavarovanja krajev prometnih nesreč in obravnava, zavarovanje poplavljenih in poškodovanih cest, postavljanje ustrezne signalizacije in usmerjanje in omogočanje prevoza vozil enot za reševanje in pomoč. V primeru evakuacij, je naloga Policije, da zavaruje premoženje

izseljenih ljudi. Če še stvar predstavimo v številkah je pri nalogah zaščite, reševanja v poplavah in pomoči na dan sodelovalo približno 300 policistov in starešin ter nekaj kakšna tretjina manj v nočni izmeni v okviru rednega dela ali vpoklica policistov iz pripravljenosti na delovnem mestu ali na domu. Izpostavili bi lahko delo Letalske policijske enote, ki je dne 5.11., skupaj s Slovensko vojsko v naselju Vurberk reševala osebe, ki so bile ujete na strehi objekta. Reševanje je bilo uspešno kljub slabim vremenskim razmeram in nočni izmeni. Zaradi potreb so bile aktivirane dodatne helikopterske enote Letalske policijske enote (Ministrstvo za obrambo 2012f, 11–12).

8.1.3 Ministrstvo za infrastrukturo in prostor

Direkcija Republike Slovenije je skrbela, da so bile poplavljenе ceste zaprte ali ustrezno zavarovane z zaporami. Poskrbeli so tudi za osnovno sanacijo cest in ureditev zasilnih cestišč. Ponekod, kjer je sanacija trajala več časa ali pa so bila potrebna mnenja strokovnjakov, ki se ukvarjajo z zemeljskimi plazovi, pa je služba uredila obvoze po najkrajši možni poti (Ministrstvo za obrambo 2012f, 13–14).

8.1.4 Ministrstvo za kmetijstvo in okolje

Zaposleni, ki se na ministrstvu ukvarjajo z oceno škode po naravnih nesrečah, so se že 6.11. odpravili na teren, da si ogledajo prizadete kraje v Savinjski in Šaleški dolini. Ugotovljena je bila prva ocena škode, ki je znašala okrog 22,5 milijona evrov. Zaradi obilnega deževja se je sprožilo veliko plazov, ki so poškodovali lokalne in občinske ceste, mostove ter javne poti. Poškodovano je bilo tudi kanalizacijsko, vodovodno in električni omrežje. Veliko škode so beležili na stanovanjskih in gospodarskih objektih (Ministrstvo za obrambo 2012f, 14).

Vlada je od ministrstva zahtevala poročilo o pravilnosti izvajanja postopkov napovedovanja pretokov reke Drave v času poplav med 4.-7. novembrom. Sestavila ga je Stalna slovensko – avstrijska komisija za Dravo. Prav tako pa mora ministrstvo spremljati in pospešiti projekt izgradnje nasipov na reki Dravi na območju občine Duplek v letu 2013 (Ministrstvo za obrambo 2012f, 2).

8.1.5 Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo (MGRT)

Zaradi posledic poplav v novembru 2012, ki so prizadele številna podjetja in s tem posledično vplivala na gospodarsko moč države, se je MGRT odločilo, da bo preko Slovenskega podjetniškega sklada ponudilo finančno pomoč za zagotovitev najnujnejših posegov na

področju prizadetih gospodarskih družb. Omogočili so interventno hitro pomoč v obliki nepovratnih sredstev vsem podjetjem, ki so utrpela škodo zaradi posledic poplav. Vlada je s sklepom št. 84400-4/2012/2 zagotovila 4,4 milijona EUR za izvedbo interventnega ukrepa. Sklad je v ta namen pripravil nove spremembe in dopolnitve svojega Poslovnega in finančnega načrta za leto 2012 (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo 2012a).

Javni sklad Republike Slovenije za podjetništvo je izdal javni poziv za finančno pomoč, ki je namenjena sanaciji in ponovni vzpostavitvi normalnega delovanja podjetij. Finančna pomoč je bila v obliki nepovratnih sredstev. Pogoje za prijavo so izpolnjevale gospodarske družbe in samostojni podjetniki, ki svojo dejavnost opravljajo v prizadetih občinah po Sloveniji in so utrpeli gospodarsko škodo zaradi posledic poplav novembra 2012. Podjetja so upravičena do pomoči, ki znese do 20 odstotkov upravičenih stroškov, vendar vsota ne sme presegati 200.000 EUR. Upravičeni strošek je ocenjena škoda na strojih in opremi ter zalogah. Komisija za dodelitev nepovratnih sredstev je pregledala prošnje oziroma vloge in pripravila predlog podjetij, ki so se izkazala za upravičence do tovrstne pomoči (Slovenski podjetniški sklad 2012).

8.2 HUMANITARNA POMOČ DRŽAVE

Finančna pomoč države bodisi humanitarne narave ali bolj v smislu prvih interventnih ukrepov je bila prizadetim prebivalcem v veliko pomoč. Poleg reševalnih sredstev iz državnih zalog, je Vlada RS namenila 1,5 milijona EUR, ki jih je nakazala na račun najvidnejših humanitarnih organizacij Rdečega križa in Karitasa. Obe organizaciji sta prejeli po 750.000 EUR. Finančna sredstva so bila namenjena za sofinanciranje nabave najnujnejših sredstev, za materialno pomoč, kot so kurjava, prehrambeni paketi, ozimnica, odeje, oblačila ipd. Rdeči križ in Karitas sta navedeno pomoč razdeljevala v sodelovanju z občinami, krajevno pristojnim Centrom za socialno delo in URSZR (Ministrstvo za obrambo 2012f, 1). Dodeljevala so se na podlagi enotnih meril in enotnih vlog, ki sta jih sestavili humanitarni organizaciji Rdeči križ in Slovenska Karitas (Rdeči križ Slovenije 2012b).

Prebivalci, ki so jih prizadele novembrske poplave so za pomoč kandidirali s podpisano in datirano vlogo, za kar so morali izpolnjevati nekatere pogoje. Za pridobitev finančnih sredstev so prosilci morali dokazovati, da jim je poplavelo bivalne prostore. V kolikor je voda prodrla v klet in uničila ozimnico, so lahko kandidirali za pomoč v višini od 300 do 500 EUR. Če so bile pri tem še uničene ali poškodovane peči, kurjava, vodovodna in centralna napeljava jim je

komisija dodelila še 500 do 1000 EUR pomoči. V znesku od 1000 do 2000 EUR je država dodelila za poškodovane in poplavljene bivalne prostore in za nakup novega pohištva. Pri dodeljevanju finančne pomoči je poleg naštetih pogojev vplival še socialni status prosilca. Upoštevali so torej število članov v družini, število otrok, zaposlenih, če v družini kdo boleha ali je invalid in če kdo od naštetih prejema socialno pomoč ali druge prejemke iz javnih sredstev. Vlogo je pregledala posebna pet članska komisija. Člani so bili po en iz vrst Karitasa, Rdečega križa, pristojnega Centra za socialno delo, občine in URSZR, kateri je komisijo tudi sklical. Prosilci so lahko prejeli pomoč le iz ene od humanitarnih organizacij, torej so oddali le eno vlogo, ali na Rdeči križ ali Karitas (Občina Šempeter–Vrtojba 2013).

Člani komisije, ki so dodeljevali finančna sredstva za nabavo najnujnejših sredstev za prizadeto prebivalstvo po poplavih, so podpisali izjavo o molčečnosti. Torej podatki, ki jih pridobijo na podlagi vlog ne bodo obravnavani v javnosti in bodo služili le kot interno gradivo (Občina Šempeter–Vrtojba 2013).

8.3 SOLIDARNOSTNI SKLAD

Državna komisija za ocenjevanje škode po naravnih in drugih nesrečah, ki je popisovala škodo posledic poplav je Vlado RS seznanila s škodo kar 373.090.500,01 EUR z DDV, ki je nastala v 112 občinah, kjer je bilo udeleženih kar 7.982 oškodovancev. Škoda je ocenjena po regijah na stvareh, v gospodarstvu, na državnih cestah, na železnici, vodotokih in poškodovani kulturni dediščini. Znesek presega 0,6 odstotka bruto nacionalnega dohodka države, zato lahko država Evropski parlament zaprosi za solidarnostno pomoč. Vlogo za pomoč iz Solidarnostnega sklada pripravijo MGRT, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje in Ministrstvo za obrambo (Vlada Republike Slovenije 2012).

Ministrstvo za kmetijstvo in okolje je 2.1.2013 Evropski komisiji posredovalo vlogo, kar je v predpisanem deset tedenskem roku po nastanku prve škode zaradi poplav. Škoda znaša več kot odstotek slovenskega bruto nacionalnega dohodka. O vlogi je odločala Evropska komisija, Evropski parlament in Svet Evropske unije (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo 2013b).

Evropska unija je Sloveniji namenila 14,08 milijona evrov denarne pomoči iz Solidarnostnega sklada, kar mora Slovenija porabiti za nujne ukrepe, ki jih izvajajo državni organi. Gre za obnovo cest, infrastrukture za oskrbo z vodo in energijo in obdelavo odpadkov. Denar je namenjen tudi za reševalne službe, začasne nastanitve in čiščenje prizadetih območij, ne pa

tudi za odpravo škode na zasebni lastnini. V teh poplavah so škodo utrpeli tudi Avstrija in Hrvaška. Za nujne ukrepe in odpravo posledic bosta prejeli nepovratna finančna sredstva in sicer Avstrija 240.000 evrov in Hrvaška 286.587 evrov (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo 2013b).

8.4 UKREPI NVO IN HUMANITARNA POMOČ

8.4.1 Karitas

Najhujše poplave in njihove katastrofalne posledice so zabeležili na območju Nadškofijske Karitas Maribor in Nadškofijske Karitas Celje. Najobsežnejše poplave so prizadele kraje Črna, Slovenj Gradec, Dravograd, Pameče, Šentjanž pri Dravogradu, Vuzenica, Muta, Maribor – Melje, Malečnik, Duplek, Dvorjane, Markovci, Gorišnica, Videm pri Ptujju ter okolico Ormoža. V naštetih krajih na mariborskem območju naj bi poplavilo okoli 700 stanovanjskih objektov. Na celjskem, v krajih Laško, Rimske Toplice, okolico Celja, Mozirje, Braslovče, Šmartno ob Paki, Nazarje, Šoštanj, Rečica ob Savinji, Ljubno ob Savinji ter Velenje pa več kot 550. Prostovoljci in člani Župnijskih Karitas so na mariborskem v prvih dneh obiskali več kot 250 stanovanj, na celjskem pa skoraj vse. Po svojih najboljših močeh in z vsemi razpoložljivimi sredstvi so jih obiskali in jih oskrbeli z najnujnejšimi dobrinami za preživetje. V Mariboru se je zbralo 320 prostovoljcev, ki so prizadetemu prebivalstvu razdelili 10,5 ton hrane, 5 ton ozimnice, 1500 vreč pralnega praha in prav toliko embalaž raznih čistil, 10 ton oblačil, 250 odev in 6 grelnih teles. Na območju Škofijske Karitas Celje je delovalo 120 prostovoljcev, ki so razdelili 100 kg kruha, 100 kg salam, 200 kosov konzerv, 2160 litrov mleka, 1500 litrov pitne vode, 400 škatel čaja, 540 vreč pralnega praha, 1000 embalaž čistil. Darovali so tudi dve sedežni garnituri, dve postelji, osem vzmetnic in dvajset kvadratov toplega poda (Karitas 2012a).

Strokovni svet Slovenske Karitas se je sestal takoj po pridobljenih prvih podatkih katastrofalnih posledic poplav dne 5.11.2012 in sklenil, da iz sklada za naravne nesreče nameni finančna sredstva za nudenje prve pomoči prizadetim v višini 40.000 EUR (Karitas 2012). Največ, kar je kar 20.000 EUR je Slovenska Karitas namenila za poplavna območja Drave, za oškodovance na Koroškem, nato pa še oškodovancev v Malečniku, Dupleku, na Ptujju in v Ormožu, 10.000 EUR na območju Savinje v Laškem in Rečici ob Savinji, ter po 5.000 EUR na poplavnem območju Soče, Save in Sore. Na terenu so bili prisotni člani in

prostovoljci Škofijske Karitas Maribor, Celje, Koper in Ljubljana, kjer so tudi razdeljevali humanitarno pomoč (Karitas 2012a).

Slovenska Karitas je takoj organizirala dobrodelno akcijo za pomoč prizadetim v poplavah s katero je bil tudi odprt transakcijski račun POPLAVE 2012, kjer so lahko ljudje, ki so želeli pomagati darovali svoje denarne prispevke (Prvo poročilo o poplavah v Republiki Sloveniji med 4. in 7. novembrom 2012-predlog za obravnavo- novo gradivo št. 1 2012, 14). Za pomoč na širšem območju Koroške in Podravja je bilo na terenu preko 250 prostovoljcev iz več kot 23 Župnijskih Karitas (Bračun 2013).

Ukrepanje Karitasa ob navedeni naravni nesreči je potekala v štirih fazah. Zadnja, četrta faza še poteka ali pa še bo. V prvo fazo spada nudenje prve pomoči, razdeljevanje najnujnejšega kot so hrana, oblačila in higienski pripravki. Člani so pomagali pri sanaciji posledic vodne ujme takoj ali čim prej po nastopu poplav. V drugi fazi Karitas prizadetim zagotovi finančno pomoč za odpravo posledic povodenj in skuša se jim zagotoviti dostojno življenje. Takšne pomoči je bilo potrebnih tisoč družin ali posameznikov, saj so v poplavah izgubili vse, kar so si priskrbeli skozi življenje. Posledice poplav so jih pahnile v veliko finančno in čustveno stisko (Karitas 2012a). V tej fazi je delitev sredstev po sklepu Vlade, kjer so obravnavali vloge in določili višino pomoči glede na predhodno določene kriterije in preko posebnih naročilnic. Skupaj je bilo obravnavanih kar 836 vlog. 420 upravičencem je pomagala Karitas ostalim pa Rdeči križ. V tretji fazi je Karitas skušal zagotoviti finančno pomoč, ki je bila namenjena za poračun elektrike, ki so ga prebivalci prejeli v kasnejših mesecih in za nakup pohištva. Pomoč je potekala v smislu razdeljevanja sredstev zbranih preko dobrodelnega koncerta Stopimo skupaj in pomoči, zbrane na tekoči račun Karitas. Četrta faza pomoči Karitasa je pomoč najbolj prizadetim in lahko poteka nekaj mesecev po naravni nesreči, saj se posledice poplav lahko pokažejo kasneje. V navedeni fazi gre za ciljno spremljano pomoč, ker so ljudje v raznih stiskah iz različnih vzrokov, kot so starost, bolezen, majhni otroci ali posebne socialne okoliščine (Bračun 2013).

Slovenska Karitas je nudila pomoč glede na svoje poslanstvo, ki je v bistvu prinašanje upanja, tako so bili oškodovancem tudi psihološka opora. V kolikor stiske oškodovanih presegajo njihove zmožnosti pomoči, ljudi v stiski napotijo na ustrezne institucije ali jim nudijo ustrezne informacije (Bračun 2013).

Branka iz Zrkovc pri Mariboru pripoveduje, da jih poplave do sedaj niso ogrožale. Od reke Drave so oddaljeni kakih 400 metrov. Poplave so jih popolnoma presenetile, saj jih o bližajoči vodni ujmi ni nihče opozoril, dokler ni bilo že prepozno. Prestrašena in v joku je opazovala dviganje podtalnice na bližnji njivi in nato še prodiranje deroče vode iz struge reke Drave. V paniki sta z možem reševala dokumente, nekaj pohištva, celo nekaj hrane. Zgrabila sta vse kar sta imela najprej na dosegu roke. Po hiši sta tekala, dokler niso prišli gasilci, ki so jih opozorili, da naj odpeljejo avtomobile na višje predele in zaradi lastne varnosti zapustijo hišo. Opozorila sta seveda upoštevala, nato pa še nadaljuje: »Potem sva na cesti vsa premočena, objokana, lačna...gledala in čakala...«. Na dan poplav jim je pomagala le družina, sorodniki in sosedje. Šele kasneje so jim iz Karitas in Rdečega križa priskočili na pomoč in jim prinesli hrano. Prejeli so tudi denarno pomoč za kurjavo. Bolj kot škoda na premoženju, je hujše » večja čustvena škoda, psihične težave, neprespane noči in kalkuliranje, kako iz tega finančnega šoka...« Škodo so jim že ocenili, zaprosili so za humanitarno pomoč, na odgovor pa še potrpežljivo čakajo (Popovici 2013).

8.4.2 Rdeči križ

Tako kot Karitas, je tudi Rdeči križ pričel z akcijo zbiranja prostovoljnih finančnih prispevkov že 6.11.2012, ki se je glasila »Poplave 2012«, za kar so odprli račun na banki. Prizadetim družinam in posameznikom je pomagalo preko sto zaposlenih ter prostovoljcev Rdečega križa v preko petnajstih območnih združenjih Rdečega križa in okoli trideset njihovih krajevnih organizacij. Pri svojih aktivnostih so sodelovali z izpostavami URSZR in občinskimi štabi CZ. Aktivnosti so potekale v sedmih regijah, in sicer v Celjski, Pomurski, Posavski, Gorenjski, Severno Primorski, Mariborski in Koroški (Ministrstvo za obrambo 2012f, 14).

Na novinarski konferenci dne 22.12.2012 je Rdeči križ objavil, da so že med poplavami, ter po njih pomagali 250 družinam, ki so jih prizadele novembrske poplave. Ljudem v stiski so razdelili 2200 prehranskih paketov, 6750 kg oblačil in obutve, 950 vreč pralnega praha, 436 odej, 105 grelnih teles in druga nujno potrebna materialna sredstva. Osemnajst enot območnih združenj Rdečega križa je iz računa Rdečega križa Slovenije prenakazalo finančno pomoč 750 000 EUR, ki so jo prejeli od države ter dodatnih 13.113 EUR zbranih vseslovenski akciji na račune 681 družin in posameznikov, ki so za tovrstno pomoč zaprosili. Razdelili so tudi denar, zbran z nacionalno akcijo »Poplave 2012«, kar je zneslo še dodatnih 469.429 EUR (Rdeči križ Slovenije 2012b).

Sredstva so bila nakazana na račune območnih združenj Rdečega križa, ki so bili krajevno pristojni na območjih, kjer so posledice močnega deževja prizadele največ ljudi in sicer v krajih Maribor, Mozirje, Velenje, Dravograd, Slovenj Gradec, Žalec, Ptuj, Nova Gorica, Radlje, Celje, Slovenska Bistrica, Laško, Ravne, Ormož, Slovenske Konjice, Škofja Loka, Logatec in Litija (Rdeči križ Slovenije 2012b).

8.5 PRISPEVEK MEDIJEV K SPODBUJANJU SOLIDARNOSTI IN HUMANITARNOSTI

Prebivalci, ki bivajo na območjih, ki so bila v začetku novembra ogrožena pred katastrofalnimi posledicami poplav, so bili o aktualnih meteoroloških in hidroloških razmerah obveščeni preko medijev. Največ sta URSZR in ARSO sodelovala z radijskimi in televizijskimi postajami. URSZR je s pomočjo obveščanja ARSO sproti sestavljala redne in izredne biltene, ki jih je trikrat dnevno pošiljala vsem medijem. Prebivalci so bili o alarmih in razmerah na poplavljenih območjih obveščeni tudi preko novinarskih konferenc. Stalno so lahko razmere spremljali na internetnih straneh ARSO in na spletnih straneh URSZR. Tam so objavljene informacije kako ravnati pred, med in po poplavah. Na spletni aplikaciji SPIN na spletni strani www.sos112.si so lahko vsi, ki so imeli na voljo dostop do spleta, pridobili informacije ali pa spremljali dogodke s področja naravnih in drugih nesreč (Ministrstvo za obrambo 2012f, 15).

Gasilska zveza Ormož je v svojem poročilu Analiza nesreče in reševalnega dela zabeležila pripombo na večino medijev in novinarjev, ki so v času poplav delovali na tistem območju. Njihova prisotnost v žaru zbiranja informacij na terenu je bila moteča, saj so nekateri izmed njih z izpostavljanjem na nevarnih območjih ogrožali svoja življenja in s tem tudi življenja reševalcev in gasilcev. Moteče so bile nepreverjene in netočne informacije o dogodkih na terenu, ki so prihajale v javnost. V izogib temu, so v prihodnje predlagali več novinarskih konferenc, kjer bi odgovorni za stike z javnostjo dajali vsem iste informacije, ki bi jih pridobili od služb na terenu (Ministrstvo za obrambo 2012c).

Pri medijih moramo omeniti tudi njihovo izjemno vlogo ne samo pri obveščanju prebivalstva o nevarnostih, ampak tudi o obveščanju prebivalstva, kako lahko pomagajo prizadetim v naravnih in drugih nesrečah. Za prizadete v poplavah novembra 2012 je Radiotelevizija, skupaj z Rdečim križem, Slovensko Karitas in Zvezo prijateljev mladine organizirala dobrodelno oddajo Stopimo skupaj- Poplave 2012. Za žrtve poplav so gledalci darovali skoraj

804.000 EUR, ki jih je RTV razdelila med najbolj potrebne (RTV 2012). Dobrodelno zbiranje prispevkov je potekalo več dni, v več radijskih in televizijskih oddajah, ter na spletnem portalu in družbenih omrežjih. V navedenih medijih so tisti, ki so želeli pomagati s prostovoljnimi prispevki pridobili podatke o akciji, namenu zbiranja prispevkov in informacije kako in na kak način darovati prispevke. V informativne oddaje so na pogovor povabili tudi ljudi, ki so pomagali pri reševanju in so bili vključeni v sistem zaščite in reševanja. S pomočjo svojih dopisnikov s terena so pripravili radijske oddaje v katerih so razpravljali o škodi, ki so jih poplave povzročile, protipoplavni zaščiti in zavarovanju pred posledicami poplav. Tako so z informacijami seznanili širšo skupnost. Predstavili so tudi zgodbe prebivalcev, ki so jih posledice poplav najbolj prizadele (RTV 2012).

8.6 KONČNE UGOTOVITVE IN ANALIZA DELA IN REŠEVANJA

Ko se je Vlada RS seznanila s prvim poročilom v zvezi s poplavami med 4. in 7. novembrom, njenimi posledicami in ukrepi, je ocenila, da je vse večinoma potekalo po načrtih, ki so predpisani za take situacije. Alarmiranje in informiranje s strani ARSO je bilo pravočasno in uspešno. Prav tako so se pravočasno aktivirale službe za zaščito in reševanje, poklicni in prostovoljni gasilci, CZ, reševalne službe, Slovenska vojska ter Policija. Pravočasno so bile obveščene tudi javne gospodarske družbe in organi, ki upravljajo z različno infrastrukturo. Njihovo delovanje in sodelovanje pri izvajanju zaščite in reševanja ter pomoči za zagotavljanje osnovnih pogojev za življenje je bilo organizirano, prizadevno in učinkovito. Kljub pravočasnemu ukrepanju so bile posledice katastrofalne, vendar pa v navedenih poplavah ni bilo smrtnih žrtev, ne med prizadetimi prebivalci, niti med reševalci, kar je lahko za obe strani velik dosežek in pohvala. Ministrstvo za obrambo ocenjuje, da so bila materialna sredstva iz državnih rezerv, ki so bila zelo pomembna za reševanje in zaščito, razdeljena pravočasno in so zelo pripomogla k samemu delu zaščite in reševanja (Ministrstvo za obrambo 2012f, 1–16).

8.6.1 Analiza na območju Podravja

Na CZ Mestne občine Ptuj so ugotovili, da je njihov načrt Zaščite in reševanja ob poplavah, ki je sicer iz leta 2006, nazadnje dopolnjen aprila 2012, ustrezen, čeprav ukrepi niso predvidevali tako visokega nivoja vode in pretoka reke Drave. Vse prihodnje aktivnosti v načrtih bodo prilagodili na višji nivo vode. Pristojne službe in sistem Zaščite in reševanja je deloval ustrezno in dobro. V poročilu so izpostavili, da bi lahko ublažili posledice, v kolikor

bi se voda, ki so jo zadrževali na sosednjem Avstrijskem, spuščala postopoma. Njeno predolgo zadrževanje je pri nas povzročilo višji nivo vode. Predlagali so, da se v prihodnje uredi protokol obveščanja in delovanja z Avstrijo. Posledice poplav oziroma območje poplav se je z leti povečalo zaradi zaraščenosti struge rek, katere so povzročili naravovarstveniki s svojimi metodami. Z ureditvijo brežine rek in obnovo obzidja bi se lahko marsičemu tudi izognili. Izpostavili so neodgovorno ravnanje krajanov na prizadetih območjih, ki so s svojo prisotnostjo ali nepravočasnim ukrepanjem ogrožali sebe in s tem tudi reševalne službe. Zato bi bilo potrebno opredeliti odgovornost lastnikov do samopomoči in medsebojne pomoči. Pohvalili so organizacijo dela, saj so imeli na terenu toliko delovne sile, kot so je potrebovali, ostali so bili v pripravljenosti. Dobrodošla je bila pomoč Slovenske vojske, saj je ta razbremenila delo izčrpanih gasilcev. Za darovano pomoč prizadetim v poplavah je bil odprt zbirni center v prostorih Gasilskega doma Ptuj, pomoč države pa se je realizirala preko RK Ptuj in Karitasa. Nadalje občina Ptuj pripravlja predlog pomoči prizadetim prebivalcem (Ministrstvo za obrambo 2012č).

Največjo dilemo so premlevali drugi dan poplav, ko je bilo zaradi popuščanja obzidja v starem delu mesta Ptuj ogroženo celo mestno jedro pred zalitjem. Kdaj je pravi čas za alarmiranje mesta in obveščanja prebivalstva ter evakuacijo? K sreči obzidje ni popustilo, zato so bili zadostni in ustrezni povzeti zaščitni ukrepi, v prihodnje pa je nujna čimprejšnja sanacija (Ministrstvo za obrambo 2012č).

Poročilo in analizo dela in reševanja so na Ministrstvo za obrambo podali tudi z občine Markovci iz okolice Ptuja. Ugotovili so, da jim je načrt zaščite in reševanja ob poplavah zelo pripomogel, vendar ga bo treba dopolniti, saj so pretoki rek in posledice poplav presegali dosedanje poplave in vse dosedanje podatke. V načrtu bodo razširili območje nevarnosti poplav. Obveščanja o nevarnostih so bila pravočasna, tako da so lahko pravočasno obvestili prebivalce, ki živijo na najbolj ogroženih predelih. Vendar pa se je izkazalo, da prebivalci vseh priporočil in obvestil niso upoštevali, zato je nastala večja škoda. Organizacija dela je potekala dobro, prav tako pa je bilo pohvalno sodelovanje gasilcev z občani in obrtniki, ki so lahko ponudili stroje in avtomobile za pomoč pri reševanju. Na terenu jim je primanjkovalo protipoplavnih vreč, kljub temu, da so dodatno pridobili preko 4000 na Ptujski izpostavi URSZR. Ocenjujejo, da jih bodo v prihodnje še pridobili, saj jih je kljub uporabljenim preko 4000 vreč, teh še vedno primanjkovalo. V prihodnje bodo k ukrepom v takih in podobnih situacijah pristopili bolj samozavestno, saj so sedaj pridobili veliko izkušenj. Kot zelo

pozitivno so izpostavili, da je bil s poveljnikom civilne zaščite na terenu prisoten tudi delavec občinske uprave, kar je pripomoglo k hitrejšemu ukrepanju, torej bodo v prihodnje prakticirali štabno vodenje intervencije. (Ministrstvo za obrambo 2012a).

V občini Ormož so z analizo poplav ugotovili, da so njihovi načrti zaščite in reševanja ob poplavah ustrezni, vendar jo bodo tako kot drugi dopolnili in obnovili s podatki o pretokih rek in višini vodostajev na merilnih napravah, saj so se ti zvišali. Za pravočasno in ustrezno organiziranje so bili s strani RECO Ptuj dobro obveščeni. Štiriindvajset urno delovanje centra se je izkazalo kot nujno potrebno. Kritiko so podali le na nekatere medije, ki so v javnost dajali nepravilne in pretirane informacije. Prav tako pa so izpostavili kritiko na lokalno prebivalstvo. S svojo prisotnostjo na nevarnih predelih, ter neupoštevanja navodil policije in reševalnih delavcev so ogrožali svojo varnost in varnost reševalcev in gasilcev. Mogoče bi morale občine razmišljati o dodatnem preventivnem obveščanju prebivalstva in navodilih kako naj v takih situacijah ravnajo. Če hočemo z leti dosegati rezultate je to potrebno začeti kar v šolah in drugih javnih zavodih s procesom socializacije. Za zelo pozitivno se je izkazalo štabno vodenje na terenu in prisotnost administracije, ki je podatke sproti beležila. Mogoče bi v prihodnje razmišljali tudi na uporabo moderne tehnologije na terenu in stalno povezavo s spletom, kjer bi lahko sproti pridobivali nove podatke in spremljali situacijo. K zmanjšanju posledic poplav so pripomogle tudi ustrezne priprave na prihajajočo nesrečo, čeprav je v teh časih, ko so vsi finančno omejeni to precej težje izvesti (Ministrstvo za obrambo 2012b).

Izpostaviti moramo občino Gorišnica, ker navedena občina ne poseduje ocene ogroženosti in načrtov zaščite in reševanja ob naravnih in drugih nesrečah. Poplava oziroma njen obseg jih je presenetil in so z vsemi ukrepi, ki so jih pred in po nesreči izvajali, improvizirali. Načrti zaščite in reševanja so v pripravi oziroma v pregledu na URSZR. Verjamem, da je v teh časih to nujno potrebno in skrajni čas, da načrte zaščite in reševanja ob poplavah ali drugih naravnih nesrečah pridobijo. Pomanjkljivo je bilo tudi obveščanje PGD poveljniku CZ in članom občinske uprave. Kljub neustrezni pripravljenosti so pravočasno evakuirali osebo na ogroženem območju, kjer je voda stanovanjski objekt odnesla. Višina vode je zadnje znano višino v prejšnjih poplavah preseгла za več kot en meter in tako poplavela večje območje, kot so pričakovali. Objekti, ki so bili zaščiteni z protipoplavnimi vrečami, so bili poplavljeni, vreče pa kakšen meter in pol pod vodo. Vreč je bilo znatno premalo, na novo nabavljene pa so bile nekoliko prepozno nameščene. Pohvalili so pomoč pripadnikov Slovenske vojske in

enote SI MUSAR, čeprav so slednji prilagajali delo, saj so specializirani za reševanje po potresih. (Ministrstvo za obrambo 2012e).

Dne 6.11.2012 je bila s strani poveljnika CZ RS aktivirana Državna enota za hitre reševalne intervencije, Enota za iskanje in reševanje v urbanih okoljih MUSAR. Svoje dejavnosti so opravljali na prizadetem območju občine Gorišnica, kjer so pomagali pri odpravi posledic poplav v naravi in gospodarskih poslopih. Uspešno so sodelovali z lokalnim prebivalstvom, županom občine, lokalnim poveljnikom CZ in poveljnikom CZ za Podravsko regijo. Izpostavili so le nekatere pomanjkljivosti v zvezi opreme, ki jih bodo v nadaljnje odpravili in nadomestili z novo (Ministrstvo za obrambo 2012h).

9 ZAKLJUČEK

Humanitarnost, pojem, doktrina ali način življenja ljudi, ki čutijo dolžnost pomagati sočloveku v stiski in tistih, ki skrbijo za blaginjo človeštva. Zagotovo je tesno prepletena s solidarnostjo ali pa gre velikokrat za isto stvar.

Humanitarna pomoč ob naravnih nesrečah pomeni materialno in psihološko podporo za reševanje človeških življenj in lajšanje trpljenja prizadetih ljudi v nesreči. Nudenje humanitarne pomoči je ob vseh naravnih nesrečah podobno, razlikuje se lahko le v materiali sredstvih, ki jih NVO podarjajo darovalci.

Na naravne nesreče se najprej odzove država, ki s svojimi službami zagotavlja varnost ljudi, varuje njihovo zdravje in premoženje ter nudi nujno reševalno in humanitarno pomoč. Gre za utečene postopke, ki so predpisani v veljavni zakonodaji in načrtih. V reševanje se lahko nato vključijo nevladne humanitarne organizacije, ki z reševalnimi službami tesno sodelujejo, saj v nesrečah ublažijo stiske ljudi in njihove posledice. Te organizacije imajo zelo pomembno vlogo pri razdeljevanju namenskega denarja, ki ga odobri vlada iz državnega proračuna. Nevladne humanitarne organizacije, kot sta Rdeči križ in Slovenska Karitas temeljita na principu prostovoljnosti, zato lahko zaradi majhnega števila zaposlenih delujeta hitreje in bolj fleksibilno. Prednost teh organizacij je tudi prisotnost prostovoljcev na širšem terenu in domač odnos z lokalno skupnostjo, kar pripomore k večjemu sodelovanju in podpori s strani darovalcev in javnosti.

Humanitarna pomoč presega državne meje, saj je Slovenija leta 2002 postala tudi donatorka le te in se od takrat vključuje v mednarodne razvojne in humanitarne projekte. Ob naravnih nesrečah Slovenija pomaga z enotami in strokovnjaki za zaščito, reševanje in pomoč, ter s sredstvi za zagotovitev osnovnih življenjskih potreb, kot so začasna nastanitve, pitna voda, hrana in nujna zdravniška pomoč. Za mednarodno humanitarno pomoč je zadolženo MZZ, sredstva humanitarne pomoči pa se pošiljajo tudi preko Mehanizma CZ EU, kar usklajuje URSZR na Ministrstvu za obrambo.

V diplomski nalogi sem se osredotočila na nudenje humanitarne pomoči ob poplavah, ki so Slovenijo prizadele v novembru 2012. Številnim prebivalcem na poplavljenih območjih se je življenje čez noč spremenilo, saj so ostali brez strehe nad glavo. Mnogi izmed njih tik pred zimo brez kurjave, ozimnice, osebnih stvari, avtomobilov. Nekatere potopljene predele je

voda zalila prvič, zato prebivalci takšnega scenarija niso pričakovali. Najhuje je za tiste, ki svojega premoženja nimajo zavarovanega pred poplavami. Večina, ki je v poplavah izgubila tako rekoč vse premoženje, se je lahko najbolj zanašala na solidarnost in pomoč sokrajanov, sosedov, prijateljev, znancev. Dokazali so, da solidarnost med ljudmi še obstaja in da si ljudje radi pomagajo med seboj. Novembrske poplave so preizkusile marsikateri državni aparat. Ukrepanje javnih in zasebnih služb je bilo večinoma uspešno in učinkovito. ARSO je pravočasno napovedal poplave in opozoril pristojne službe in javnost. Vzajemno so sodelovale javne službe ter službe in enote za zaščito, reševanje in pomoč na lokalnem, regijskem in državnem nivoju. S tem, ko je vsaka služba odgovorno in hitro opravljala svoje delo, so se učinkovito zmanjševale posledice naravne nesreče. Država je poleg materialnih reševalnih sredstev iz državnih zalog preko Slovenske Karitas in Rdečega križa zagotovila finančna sredstva za prehrabene pakete, ozimnico, kurjavo, oblačila, odeje. Ker znaša skupna škoda več kot odstotek slovenskega bruto nacionalnega dohodka, je država Evropski parlament zaprosila za solidarnostno pomoč in jo tudi dobila.

Humanitarni organizaciji Slovenska Karitas in Rdeči križ sta organizirali več dobrodelnih akcij zbiranja materialnih in finančnih sredstev za prizadete v poplavah. V veliko pomoč so jima bili mediji, ki so poskrbeli za medijsko odmevnost in večjo odzivnost javnosti.

Končna analiza je v večji meri pokazala ustrezno in hitro ukrepanje reševalnih služb. Nekaj več težav se je izkazalo na podravskem koncu države, vendar so jih pretekli dogodki prebudili in spodbudili k zmanjševanju poplavne ogroženosti.

Da država nameni premalo pozornosti, predvsem finančne, se pridružujem mnenju Janoša Zoreta (2012), ki je v Delu objavil članek, da smo za take uničujoče posledice poplav sami krivi. Zaradi zanemarjenih vodotokov, neurejenih hudournikov in slabe pretočnosti voda, vsaka naslednja poplava pusti večje posledice. Politiki lahko poleg pomanjkanja sredstev tako očitamo še prepočasno projektiranje in umeščanje rešitev v prostor. Le upamo lahko, da bodo čim prej sprevideli resnost obravnavane problematike in skupaj s prebivalci poiskali ustrezne rešitve. Do takrat pa si želimo, da bi potekale humanitarne akcije za pomoč tistim, ki se z revščino borijo vsaki dan.

10 LITERATURA

1. Brown, Pam. 1993. *Henry Dunant Ustanovitelj Rdečega križa, ki je z ljubeznijo do bližnjega rešil milijone*. Celje: Mohorjeva družba.
2. Bračun, Darko. 2008. Pomoč Karitasa po poplavah in neurju 18. septembra 2007. *Ujma* (22): 97–99.
3. --- 2013. Intervju z avtorico. Elektronska pošta, 20. marec
4. Bukinac Cimperšek, Zorica. 2013. Intervju z avtorico. Ljubljana, 21. januar.
5. Dobnik Jeraj, Milena. 2009. Mednarodne reševalne operacije in prispevek Slovenije. *Ujma* (23): 249–255.
6. *Direktiva 2007/60/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. oktobra 2007 o oceni in obvladovanju poplavne ogroženosti*. 2007. Ur. l. RS L 288/2007. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:288:0027:01:SL:HTML> (14. februar 2013).
7. Evropska komisija. 2012a. *Letno poročilo o politiki Evropske unije na področju humanitarne pomoči in civilne zaščite ter njenem izvajanju v letu 2011*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0489:FIN:SL:PDF> (16. december 2012).
8. --- 2012b. *Skladi*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/solidarity/index_sl.cfm (31. januar 2013).
9. Hlebec, Valentina, Maša Filipovič Hrast, Sonja Kump, Sabina Jelenc Krašovec, Majda Pahor in Barbara Domajnko. 2012. *Medgeneracijske solidarnost v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
10. Karitas. 2012a. *Delno poročilo o nujni pomoči mreže Karitas pri poplavah 2012*. Dostopno prek: <http://www.karitas.si/delno-porocilo-o-pomoci-mreze-karitas-pri-poplavah-2012/> (15. december 2012).
11. --- 2012b. *Predstavitev*. Dostopno prek: <http://www.karitas.si/o-karitas> (15. december 2012).
12. Kuntarič, Bojan in Olga Andrejek. 2008. Železniki- simbol za katastrofo in solidarnost. *Ujma* (22): 76–85.
13. Lavrič, Andreja. 2013. Psihološka pomoč reševalcem v sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. *Revija 112* 5 (1): 55–57.

14. Lawson, Tony, Marsha Jones in Ruth Moore. 2004. *Sociologija: shematski pregledi*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
15. Lešnik, Andreja. 2012. *Stopimo skupaj*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/okolje/stopimo-skupaj-posljite-sms-poplave5-na-1919-ali-poklicite-na-01-472-00-11/296111> (28. februar 2013).
16. Luštek, Andreja. 2010. Prostovoljno delo mladim omogoča osebno rast in razvoj. *Študent*, 9. junij. Dostopno prek: <http://www.student.si/preberi-si/aktualno/prostovoljno-delo-mladim-omogoca-osebno-rast-in-razvoj.html> (31. januar 2013).
17. Občina Šempeter–Vrtojba. 2012. *Merila za dodeljevanje sredstev*. Dostopno prek: http://www.sempeter-vrtojba.si/data/Naznanila/Poplave_2012_Merila.pdf (31. januar 2013).
18. MGRT. 2012. *Spremembe in dopolnitve poslovnega in finančnega načrta javnega sklada Republike Slovenije za podjetništvo za leto 2012- predlog za obravnavo 2012*. Dostopno prek: www2.gov.si/upv/vladnagradaiva-12.nsf/.../PFNPodjetniskisklad. DOC (22. januar 2013).
19. --- 2013a. *Slovenija po uničujočih poplavah v oktobru in novembru 2012 zaprosila za sredstva Solidarnostnega sklada EU*. Dostopno prek: http://www.mgrt.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/11987/8853/ (2. januar 2013).
20. --- 2013b. *Po uničujočih poplavah konec leta 2012, Sloveniji več kot 14,08 milijona evrov sredstev evropskega Solidarnostnega sklada 2013*. Dostopno prek: http://www.mgrt.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article//9131/ (18. september 2013).
21. Ministrstvo za kmetijstvo in okolje. 2009. *Okvirni program izvajanja direktive o oceni in obvladovanju poplavne ogroženosti za obdobje 2009-2015*. Dostopno prek: http://www.arhiv.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/okolje/pdf/vode/okvirni_program_izvajanja_poplavne_direktive.pdf (3. februar 2013).
22. --- 2011. *Predhodna ocena poplavne ogroženosti Republike Slovenije 2011*. Dostopno prek: http://www.arhiv.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/okolje/pdf/vode/predhodna_ocena_poplavne_ogrozenosti.pdf (3. februar 2013).
23. --- 2012. *Hidrološko poročilo o poplavah v dneh med 4. in 6. novembrom 2012*. Dostopno prek: www.vlada.si/fileadmin/.../si/...za.../PoplaveNov2012NOVOgradivo.doc (6. februar 2013).

24. Ministrstvo za obrambo. 2005. *Državni načrt zaščite in reševanja ob poplavah 2005*. Dostopno prek: <http://www.sos112.si/slo/tdocs/poplava.pdf> (17. december 2012).
25. --- 2012a. *Analiza nesreče in reševalnega dela »poplave- november 2012«, Občina Markovci*. Ljubljana: interno gradivo
26. --- 2012b. *Analiza nesreče in reševalnega dela »Poplave- november 2012,« Ormož*. Ljubljana: interno gradivo.
27. --- 2012c. *Letni program dela Rdečega križa Slovenije- zveze združenj s finančnim načrtom za leto 2012*. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/ministrstvo/prog_RKS_2012.pdf (11. december 2012).
28. --- 2012č. *Mestna občina Ptuj, poročilo »poplave november 2012«*. Ljubljana: interno gradivo.
29. --- 2013d. *Načrtovanje zaščite, reševanja in pomoči ob nesrečah*. Dostopno prek: <http://www.sos112.si/slo/page.php?src=na1.htm> (30. januar 2013).
30. --- 2012e. *Občina Gorišnica, Analiza nesreče in reševalnega dela »poplave- november 2012«, 6.12.2012*. Ljubljana: interno gradivo.
31. --- 2012f. *Prvo poročilo o poplavah v Republiki Sloveniji med 4. in 7. novembrom 2012-predlog za obravnavo- novo gradivo št. 1. 2012*. Dostopno prek: www.vlada.si/fileadmin/.../si/...za.../PoplaveNov2012NOVOgradivo.doc (7. februar 2013).
32. --- 2012g. *Smernice za psihološko pomoč reševalcem*. Ljubljana: interno gradivo.
33. --- 2012h. *Sodelovanje enote SI MUSAR na poplavah v Podravju, 4.11.2012*. Ljubljana: interno gradivo.
34. Murgel, Jasna. 2003. *Človek v mednarodnem pravu*. Maribor: Grafiti studio.
35. MZZ. 2013. *Razvojna in humanitarna pomoč*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/zunanja_politika/mednarodno_razvojno_so_delovanje_in_humanitarna_pomoc/mednarodno_razvojno_sodelovanje_rs/ (30. januar 2013).
36. Nagode, Aleksander. 2000/2001. *Sistemi Evropske unije za civilno zaščito, ukrepanje ob onesnaženjih morja in humanitarno pomoč. Ujma (14–15): 419.*
37. NATO. 2013. *What is NATO?* Dostopno prek: <http://www.nato.int/nato-welcome/index.html>. (30. september 2013).
38. Popovici, Branka. 2013. Intervju z avtorico. Elektronska pošta, 9. marec.
39. Potočnik, Vinko. 2011. *Nič revščine*. Ljubljana. Slovenska Karitas.

40. Rdeči križ Slovenije. 2012a. *Navodila o pripravljenosti in ukrepanju v primeru nesreč RKS*. Ljubljana: interno gradivo.
41. --- 2012b. *Novinarska konferenca »Moj trenutek za dobrodelnost«*. Dostopno prek: http://www.rks.si/sl/Teden_Rdecega_kriza_Slovenije_3/Novinarska_konferenca_Moj_trenutek_za_dobrodelnost/ (10. december 2012).
42. --- 2012c. *Zgodovina RKS*. Dostopno prek: <http://www.rks.si/sl/Zgodovina/> (10. december 2012).
43. *Resolucija o mednarodnem razvojnem sodelovanju Republike Slovenije za obdobje do leta 2015* (ReMRS15). Ur. l. RS 73/2008. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200873&stevilka=3199> (28. februar 2013).
44. *Revija NATO*. 2006. Vse večja humanitarna vloga Nata (1). Dostopno prek: <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/slovene/art4.html> (30. september 2013).
45. Rieff, David. 2004. *Ležišče za noč: humanitarnost v krizi*. Ljubljana: Krtina.
46. Rupar, Romana. 2008. Mesto, vloga in pomen psihološke prve pomoči ob naravnih nesrečah. *Ujma* (22): 91–96.
47. Slovenski podjetniški sklad. 2012. *Javni poziv podjetjem, ki so utrpela škodo kot posledico poplav novembra 2012*. Dostopno prek: <http://www.podjetniskisklad.si/javni-poziv-za-pomoc-podjetjem-ki-so-utrpela-skodo-kot-posledico-poplav-novembra-2012.html> (3. februar 2013).
48. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. 2005. Ljubljana: DZS.
49. Katoliška cerkev. 2011. *Statut Slovenske Karitas*. Dostopno prek: <http://katoliska-cerkev.si/media/datoteke/Statuti/27%20-%20Statut%20SK.pdf> (13. december 2012).
50. Torkar, Domen. 2007. Smernice INSARAG za pripravo in izvedbo mednarodnih reševalnih dejavnosti kot ključni element mehanizma Združenih narodov za pomoč ob nesrečah. *Ujma* (21): 197.
51. Urad Vlade Republike Slovenije za informiranje. 2013. *Razvoj zmogljivosti za zaščito in reševanje*. Dostopno prek: <http://nato.gov.si/slo/nato/naravne-nesrece/zmogljivosti/> (30. september 2013).
52. *Uredba o organiziranju, opremljanju in usposabljanju sil za zaščito, reševanje in pomoč 2007*. Ur. l. RS 92/2007. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200792&stevilka=4547> (31. januar 2013).
53. Ušeničnik, Bojan. 1998. *Varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo. Uprava RS za zaščito in reševanje.

54. Vlada Republike Slovenije. 2012. *Program odprave posledic škode v gospodarstvu po poplavah v Sloveniji v novembru 2012*. Dostopno prek: [www.mgrt.gov.si/ fileadmin/ mgrt.gov.si/.../Poplave_12_NOVO.do](http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/.../Poplave_12_NOVO.do) (5. maj 2013).
55. Vogrinc, Jože. 2012. Solidarnost- zdaj. *Mladina* 19, 11. maj. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/112060/solidarnost-zdaj/> (31. januar 2013).
56. Wikipedia. 2013a. *Geografija Slovenije*. Dostopno prek: [http://sl.wikipedia.org/wiki/ Geografija_Slovenije](http://sl.wikipedia.org/wiki/Geografija_Slovenije) (26. februar 2013).
57. --- 2013b. *Poplava*. Dostopno prek: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Poplava> (5. februar 2013).
58. --- 2013c. *Prostovoljstvo*. Dostopno prek: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Prostovoljstvo> (31. januar 2013).
59. *Zakon o medijih* (ZMed-UPB1). Ur. l. RS 110/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2006110&stevilka=4666> (12. februar 2013).
60. *Zakon o prostovoljstvu* (ZProst). Ur. l. RS 10/2011. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=102198> (3. februar 2013).
61. *Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami* (ZVNDN- UPB1). Ur. l. RS 51/2006. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r00/predpis_ZAKO4870.html (21. januar 2013).
62. Zore, Janoš. 2012. Za uničujoče posledice smo sami krivi. *Delo*. 17. november. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/slovenija/za-unicujoce-posledice-poplav-smo-sami-krivi.html> (22. februar 2013).
63. Žnidaršič, Ivica. 1976. *O nastanku in razvoju mednarodne organizacije Rdečega križa*. Ljubljana: Republiški odbor Rdečega križa Slovenije.

PRILOGI

Priloga A: Vprašalnik za Škofijsko Karitas Maribor³

Kakšna je bila humanitarna dejavnost Škofijske Karitas Maribor v poplavah med 4.- 7. novembrom v letu 2012. Je vaša dejavnost sistemsko urejena?

Ste pri nudenju humanitarne pomoči sodelovali s katerimi drugimi vladnimi in nevladnimi organizacijami?

S koliko sredstvi in predvsem s kakšnimi sredstvi je bila humanitarna pomoč nudena? Kdo jo je namenil?

So se člani Karitasa vključili v reševalno in humanitarno akcijo takoj po nesreči? So bili prisotni na terenu?

So bili na terenu prisotni tudi prostovoljci? Kakšen je njihov prispevek ob takih večjih nesrečah, kot so bile te poplave?

Se je s strani humanitarnih organizacij nudila tudi prva psihološka pomoč?

Kakšne so izkušnje Karitasa v navedeni naravni nesreči?

So se na terenu izkazale tudi kakšne pomanjkljivosti? Katere stvari bi izboljšali?

Kakšno je sodelovanje Karitasa z mediji? Kakšen je njihov pomen ob večjih naravnih nesrečah?

³ Vprašalnik z istimi vprašanji je bil poslan tudi na Rdeči križ Slovenije.

Priloga B: Vprašalnik za oškodovanko poplav go. Branko Popovici

1. V katerem kraju stanujete in kako blizu reke je vaše bivališče, ki je bilo poškodovano v poplavah?
2. Ste poplave in njene posledice pričakovali ali so vas dogodki presenetili? Ste bili o prihajajočih poplavah obveščeni?
3. Lahko na kratko opišete dogodke, kako se je vse pričelo odvijati. Kakšni so bili vaši občutki, kaj vas je najbolj prizadelo?
4. Kdo vam je najprej priskočil na pomoč?
5. So bili na terenu prisotni tudi humanitarni delavci in prostovoljci, člani Rdečega križa in Karitasa?
6. Vam je bila ponujena kakšna pomoč? Finančna, materialna, psihološka?
7. Kakšno škodo ste utrpeli v poplavah?
8. Ste oddali vlogo za dodelitev humanitarne pomoči?